

18

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

MIHAIL SADOVEANU

Cuibul invaziilor

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

MIHAIL SADOVEANU

CUIBUL INVAZIILOR

* *

Colecția „Povestiri Științifico-Fantastice"
18

REZUMATUL CAPITOLELOR APĂRUTE ÎN NUMĂRUL 17

În februarie 1848, exploratorul englez W. Atkinson pornea din Moscova spre Siberia, pe care o va cerceta timp de șapte ani. Întovărășit de soția lui, apoi de copilul care li s-a născut în această călătorie, Atkinson a brăzdat, pe mai mult de 63.000 de kilometri, întreaga Siberie meridională, munții Altai și depresiunea vastă ce se întinde între aceste culmi și munții Cerești, fiind cel dintîi european care a urmat calea spre apus, bătută odinioară de Ghinghis-han și urmașii lui.

În peregrinările sale, Atkinson trece prin peripeții nemaivăzute, se luptă noaptea cu haite de lupi, vînează mistreți, înfruntă o înspăimîntătoare tornadă. De asemenea, străbătînd nesfîrșita pustie Gobi, călătorul cunoaște o seamă de neamuri ale Asiei Centrale. Găzduit bine de unele, cum este tribul kirghiz al sultanului Baspasihan Atkinson urmează să ajungă la aulul depărtat al sultanului Sabek. Pînă acolo însă, e nevoit să se abată pe la aulul lui Kubaldos, primejdios tîlhar, foarte cunoscut la hotarul chinezesc.

LUCRĂRILE CARE VOR APĂREA ÎN COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

Nr. 19—20.

„UZINA SUBMARINĂ ÎN PRIMEJDIE" de E. Jurist și L. Petrescu. O povestire captivantă, în care e arătată lupta pentru apărarea unei exploatări industriale, construită la 100 de metri sub fundul Mării Negre.

Nr. 21—22—23—24.

„SAHARIANA" de Max Solomon și I. M. Ștefan. O frescă a societății viitoare în care Sahara va fi preschimbată dintr-un deșert dezolant într-o regiune înfloritoare a pămîntului.

TABĂRA DE LOTRI. PLECARE PRECIPITATĂ. APUS DE SOARE ÎN PUSTIE. PLOAIE DE BOLIZI. BANDIŢII RĂMÎN MOFLUZI. SULTANII DIN STEPĂ. RĂZBOAIELE ŞI FUNERALIILE LOR.

Trecerea de la bogăţia de vegetaţie a unei oaze la goliciunea deşertului, de la scenele pline de viaţă din aul la singurătatea cea mai desăvîrşită a stepei, cufunda pe călător în cugetările cele mai întristătoare. În asemenea locuri legăturile între grupele umane sînt foarte slabe; populaţiile kirghize trăiesc cu totul izolate de cealaltă lume, şi chiar triburile lor au ca îndeletnicire strictă îngrijirea turmelor, aşa că rar se cercetează unul pe altul; generaţiile îmbătrînesc şi mor fără să fi văzut obrazuri străine de cei cu care trăiesc în obşte.

În prima zi de umblet, pe cînd călărea astfel pe gînduri, Atkinson avu o vedenie către ceea ce se chiamă la noi apa morţilor. În loc de o nesfîrşită întindere apăru deodată în cîmpie şi pe malul lui năluci o cetate. Arbori înalţi şi păduri vaste se desfăşurau dincolo de meterezurile zidurilor. Călătorul întorcea ochii spre altă direcţie a cerului, apoi revenea fără voie şi uimit spre aceleaşi imagini stăruitoare. Ceasuri după ceasuri lacul, cetatea şi pădurile se retrăgeau neconţenit, păstrînd depărtarea lor de vis, pînă ce se risipiră şi se stinseră.

Doi dintre cazaci, care încă nu văzuseră asemenea fenomen, nu voiau să creadă că departe, în faţa lor, nu-i decît acelaşi nisip sterp care se întindea pretutindeni la nesfîrşit. Cînd viziunea pieri, îşi făcură semnul crucii, înfricoşaţi.

A doua zi după amiază, depărtarea cîmpiei îşi schimbă coloarea, ceea ce însemna — după cît începea a înţelege exploratorul — că nu erau prea departe de alte păşuni. Într-adevăr, într-un tîrziu, dădură peste cămile care păşteau şi peste herghelii de cai.

La oarecare depărtare de aceste păşuni, se arătară călăreţi ce veneau întru întîmpinarea străinilor. Alţii galopau în sens invers ca să dea de ştire în aul.

Curînd sosiră asupra escortei lui Atkinson patru kirghizi.

Se schimbară salutările de rigoare: aman! aman! Ciuk-a-boi trebui să răspundă la o serie de întrebări în privinţa locului de unde venea străinul, a locurilor către care umbla, a treburilor care-l purtau prin acele părţi de lume.

— Răspunde, porunci Atkinson, că n-avem altă dorinţă mai mare decît să fim oaspeţii vestitului lor şef Kubaldos.

Aferim! Kirghizii îşi răsuciră pe loc caii şi plecară în goană să ducă această veste.

La o depărtare nu tocmai mare de aşezarea nomazilor, ieşiră întru întîmpinare alţi călăreţi. Doi se aruncară din şa şi veniră să se aşeze de o parte şi de alta a lui Atkinson, după ce-l salutară. Cei călări salutară şi ei.

Aulul era foarte întins. Douăzeci şi şapte de iurte se înşirau în vatra lui. Cîteva aveau înfipte suliţi dinaintea intrării.

Kirghizii călăuziră pe explorator la unul din aceste corturi, dinaintea căruia aştepta un bărbat înalt îmbrăcat în halat de catifea neagră, cu căciulă de blană de sălbătăciune în cap şi încins cu şal roşu-cirmiz. Aceiaşi paşi de întîmpinare, aceleaşi gesturi cu frîul calului şi cu ajutarea la coborît, după datină, se săvîrşiră.

Cînd Atkinson coborî, kirghizul îi atinse pieptul cu palma dreaptă, apoi cu palma stîngă, după care îl pofti în cort. Deosebirea de alte primiri asemănătoare era că de data asta europeanul se afla în faţa unuia dintre cei mai vestiţi căpitani de hoţi din Asia Centrală. Cît acest Kubaldos se aflase în picioare, părea înalt, din pricina călcîielor ciubotelor lui roşii. După ce se aşeză, Atkinson îl socoti că are o înălţime obişnuită, egală cu a sa, adică 1.80 m.

Kubaldos se aşezase în faţa musafirului. În dosul lui Kubaldos, vreo zece-doisprezece kirghizi, cinchiţi cu picioarele subt ei, păreau a nu avea altă menire pe lume decît să cerceteze cu o nemaipomenită curiozitate şi atenţie pe străin.

Cînd ceaiul fu adus, Atkinson pofti pe Kubaldos alăturea de el. Foarte bine şi de sine înţeles, păreau a zice ceilalţi kirghizi, rămaşi în partea cealaltă. Sultanii stau într-o parte, şi ceilalţi muritori în alta. Pentru ei Atkinson era un sultan de departe. Kubaldos alese din străchini fructe pe care le prezintă musafirului său, cu bunăvoinţă şi atenţie. Atkinson făcu acelaşi lucru către gazda sa.

— Şi asta-i bun, păreau a aproba spectatorii kirghizi.

Doi dintre cazaci şi Ciuk-a-boi ţinuseră să se aşeze destul de aproape de stăpînul lor; de asemenea şi unii dintre kirghizii escortei. Li se dădu şi lor ceai şi zahar de ghiaţă; fructe însă nu. După ce se îndestulară musafirii, kirghizii localnici începură şi ei să soarbă ceşti de ceai. În vremea asta, Kubaldos se întoarse spre musafir şi începu să-l întrebe:

— Incotro călătoreşte prea cinstitul oaspe?

— Musafirul se duce la Cin-Si, răspunse Atkinson prin unul dintre cazaci; trecînd prin aceste locuri, nu se putea să nu se oprească şi aici, ca să cunoască şi să salute pe un şef aşa de puternic şi de vestit. Musafirul are de asemenea intenţia să viziteze şi pe sultan Sabek; şi apoi, după aceea, trece la Cin-Si.

— Cinstitul musafir are ceva de vînzare?

— Nu.

— Musafirul are să cumpere poate ceva de la Cin-Si?

— Iok.

Acest de-al doilea răspuns îl miră. Ce caută atunci un străin prin locuri depărtate, dacă n-are de vîndut şi de cumpărat?

— De ce are cinstitul musafir atîţia oameni înarmaţi?

— Ca să se apere la nevoie, i se răspunse, şi ca să doboare vînat pentru hrană.

— Am dori să cumpărăm de la străin acele pistoale frumoase.

— Nu se poate; stăpînul nostru are nevoie de ele.

— Atunci poftesc să ne vindeți pulbere și gloanțe.

— Nici asta nu se poate, răspunse cazacul.

Atkinson încercă să-și îmblînzească gazda, arătîndu-i albumul de schițe. Kubaldos le privea, avînd gîndul în altă parte. La propunerea lui Atkinson să-i deseneze măreața înfățișare, răspunse printr-un refuz.

Pînă ce fierb oile ce am poruncit să se taie, zise el, poftesc să văd cum bate pușca cu două țevi a cinstitului musafir.

Din vorba și din înfățișarea lui Kubaldos, Atkinson înțelese că el credea că ambele țevi iau foc o dată, ca să fie lovitura mai puternică; ori își închipuia că e un fel de pușcă în felul săbiilor duble chineze: scoți o țavă, ori alta, după plăcere. Părerea lui, în definitiv, după privirea neîncrezătoare pe care o avea, era că, în orice caz, lucrul era mai mult un juvaer fără primejdie.

Străbătînd aulul, călătorul observase că balta nu era prea departe. Pe luciul ei pluteau felurite sălbătăciuni aripate. Luîndu-și pușca, Atkinson se îndreptă într-acolo, urmat de Kubaldos și de oamenii lui. Cînd se apropiară de apă, cîteva rațe se ridicară în zbor. Atkinson trase și una din rațe căzu pe baltă. Celelalte se învăluiră în aer, făcură un ocol și reveniră iar în preajmă. Englezul trase al doilea foc, altă rață se rostogoli din înălțime și căzu la pămînt foarte aproape pe Kubaldos.

Șeful kirghiz privi cu admirație arma. Urmări cu interes toate mișcările musafirului, pe cînd acesta o încărca din nou.

După ce intrară în iurtă, călătorul întrebă prin unul din cazacii săi:

— Cîte zile de drum sînt de aici pînă la Cin-Si?

Gazda răspunse:

— Patru zile; iar pînă la sultan Sabek, trei. Cel mai bun lucru, adăugă Kubaldos, ar fi să apucați prin altă parte, pe la un prietin al meu, pe care-l chiamă Ultiung; el vă poate arăta un drum mai scurt.

Ciuk-a-boi interveni cu liniște:

— Să-l lăsăm să creadă că-i urmăm sfatul.

Cazacul se întoarse spre Kubaldos:

— Stăpînul nostru îți mulțămește; va face cum spui.

— Dacă acest lotru alcătuiește un plan contra noastră, urmă Ciuk-a-boi, să-l lăsăm să-și ia măsurile ca și cum noi am lua drumul pe care-l arată el. Cum plecăm, noi ne învîrtejim mai tare spre răsărit, ca să ajungem în locurile lui sultan Sabek mai curînd.

Oaia era fiartă și adusă în treuci, cînd Kubaldos îl pofti pe musafirul său pe un covor întins afară, dinaintea cortului. Slujitorii aduseră apă pentru spălatul mînilor. Bucățile de oaie fură întinse dinaintea stăpînului și musafirului său.

Cazacii fripseseră o bucată de carne în țiglă și o aduseră lui Atkinson.

— După cum măria-ta ai văzut şi în alte părţi, lămurea Ciuk-a-boi, aceşti oameni azvirl in căldare oaia injunghiată şi jupuită, fără să-i scoată maţele, aşa că in zamă ies şi plutesc golomozurile nemistuite din maţe.

In faţa unui asemenea ospăţ se strinseseră în preajma şefului vreo cincizeci de indivizi. Cei mai mulţi se uitau cu desperare la bunătăţile pregătite, ştiind că o oaie nu poate ajunge la atîtea guri. Îndărătul bărbaţilor aşteptau copiii şi vreo treizeci de femei cu înfăţişare nenorocită. La ele încaltea nu puteau ajunge decît oasele, pentru care stăteau gata să se războiască şi cînii.

Mîncarea oii fierte se făcu repede şi sălbatic. Sfişiind în dinţi bucăţi enorme, Kubaldos părea preocupat şi Atkinson il observa fără să pară.

Era atent şi Ciuk-a-boi.

— Stăpîne, zise kalmukul, cît sîntem oaspeţii acestui hoţ, n-avem a ne teme. El ne roagă să mai stăm o zi, ca să hodinim caii. Această zi, însă, îi trebuie lui ca să-şi facă toate pregătirile.

— Dumneata, Ciuk, crezi că trebuie să mai stăm?

— Nici noi, nici oamenii lui Ui-ias, nu credem că trebuie să mai stăm. Nu spunem nimic; însă mîni, înainte de a se face ziuă, sîntem gata de plecare.

— Bine, răspunse englezul.

— Vă gîndiţi poate la plecare? întrebă rîzînd Kubaldos, pe tălmaci.

— Iok! răspunse cazacul.

— Staţi aici şi vă odihniţi bine, încuviinţă, rînjind cu bunăvoinţă, Kubaldos.

După ce se lăsă amurgul, bărbaţi, femei şi copii începură o mişcare foarte vie, aprinzînd focuri, pregătind căldări, aducînd in preajmă animalele de muls. Copiii cărau ciulini şi mărăcinişuri ca să sporească flacările. Femeile vărsau in căldări laptele amestecat de la vaci, oi şi capre, fierbîndu-l domol şi necontenit, pînă la un ceas tîrziu, ca să-l ingroaşe. Acesta este hiranul. După ce îngroaşă acest amestec, îl scot şi-l întind pe rogojini, după care îl lasă să se zvînteze şi să se usuce la soare. La urmă, îl taie în felii şi-l păstrează, ca să-l aibă în vremea umbletelor lor. E un fel de brînză care are înfăţişarea pietrei de var. Cînd vor s-o mănînce, o sfarmă în piuă şi o amestecă cu lapte. Atkinson gustă o bucăţică din acest hiran, muiat în lapte.

— E tot ce poate fi mai puţin bun, zise el cu linişte.

În vremea nopţii, oamenii lui Atkinson dormiră iepureşte, cu mîna pe arme, iar caii fură priponiţi foarte aproape de ei. Călătorul se odihni în iurta lui Kubaldos, avînd în preajmă doi cazaci şi pe Ciuk-a-boi.

Europeanul dormi bine pe blănurile de oaie. Ciuk-a-boi şi cazacii veghiară pe rînd, prefăcîndu-se că dorm şi avînd mîna pe trăgaciurile carabinelor.

Cînd se îngînă ziua cu noaptea, numai surzii cei de piatră mai sînt în stare să doarmă într-un aul de nomazi. E atîta behăit şi

muget de animale, şi ţipet de om, încît se aude zvon pînă la nouri. Cînd Atkinson păşi din iurtă, unul din cazaci îl intîmpină.

— Noi sintem gata de un ceas, zise el.

— S-a petrecut ceva? întrebă călătorul, privindu-l cu atenţie.

— Da. Kubaldos a ieşit din aul. Am văzut pe unii din kirghizi umblind în jurul lui şi vorbind, pe urmă întorcîndu-se înapoi şi vorbind cu alţii. După aceea Kubaldos s-a dus întovărăşit de patru dintre oamenii lui. Aşa că eu socot, măria-ta, că nu mai avem vreme de pierdut.

— Treci lingă Ciuk-a-boi şi inştiinţează-l şi pe el, porunci Atkinson. Vorbiţi aşa ca să nu daţi nimic de bănuit celor care ne observă. După ce află Ciuk-a-boi despre ce-i vorba, luaţi-vă armele şi întovărăşiţi-mă la baltă, ca şi cum ne-am duce să vinăm raţe. Indată ce cotim după stufuri şi trag cel dintăi foc, oamenii ceilalţi să fie gata cu caii, în apropierea noastră.

Kirghizii lui Ui-ias şi oamenii escortei executară cu prudenţă şi nesimţiţi poruncile. Un sfert de ceas după ce se îndreptaseră cu pas leneş de petrecere spre malul bălţii, musafirii lui Kubaldos călăreau cu grăbire în direcţia sud-est, către păşunile lui sultan Sabek.

După cîteva ceasuri de trap alungit, Atkinson trimese pe unul dintre cazaci în recunoaştere către un aul care ţinea tot de stăpînirea lui Kubaldos.

Norocul, adică rînduiala bună a lucrurilor, scoase în calea cercetaşului, la marginea aulului, pe o femeie cu doi copii, răpiţi de cîţiva ani din tribul lor şi ţinuţi prizonieri aici. Cazacul dădu acelei femei cîteva ştiri; ascultă tînguiala ei şi-i făgădui să dea de veste la trib; după aceea află că bărbaţii din acel aul primiseră, în vremea nopţii, poruncă de la Kubaldos să iasă călări şi inarmaţi, căci au treabă. In ce expediţie s-au dus, nu se ştie; dar au plecat înainte de a se face ziuă. De la femeia aceea cazacul află de asemenea că. pînă la un loc impresurat de păşuni bune, către miazăzi, nu-i decît o zi de umblet. De la acel loc şi de la acele păşuni, se vede un pisc de munte. Acolo e locul unde se găseşte acum sultan Sabek.

Ştirile acestea aduse de cazac lui Atkinson erau destul de interesante. Şi mai ales direcţia drumului, locul, păşunile şi piscul de munte răspundeau întocmai îndreptărilor pe care i le dăduse Baspasihan.

— Înainte, cît pot ţine caii! porunci călătorul.

După două ceasuri de umblet, iarba dispăru şi începu deşertul de nisip. Soarele era încă sus. Îşi urmară trapul intins, prin intinderea dreaptă şi gălbie. După alte trei ceasuri, în zare apăru o linie sumbră; era dunga de vegetaţie a unui curs de apă. Mai la miazănoapte de acel loc, se arătau cîteva mici înălţimi stîncoase. Încolo, pustia fără margini.

Caii ciuleau urechile, simţind aproape apa. Într-adevăr, ajunseseră la rîu înainte ca soarele să se cufunde. Asfinţitul fulgeră în văzduh o mare strălucire; picle roşii brăzdau orizontul; în depărtarea cea mai adîncă, subt picle, stătea o linie de păcură, ca şi cum de acolo urma să se reverse întunericul. Deasupra locului unde dispăruse soarele, fulgi nouroşi de lumină încununau cerul pînă la o mare înălţime. Strălucirea lor orbitoare se nuanţa treptat cu cît se

urca spre zenit, schimbîndu-se într-un roşu de jar, pe urmă într-o pală de purpură. In înălţimea cea mai de sus, lumini dulci verzii stăruiră un timp. Apoi colorile se schimbară încet-încet, umbrindu-se; asfinţitul deveni portocaliu, apoi jar aproape stins; acum stepa păstră un timp deasupra ei un abur de un roşu sumbru.

In pacea amurgului escorta se oprise. Cît ţinu lucoarea, păru un punct în imensitate. Pe urmă se revărsă peste toate întunericul de catran.

Atkinson şi însoţitorii săi ţinură sfat.

— Acuma-i linişte împrejur, zicea Ciuk-a-boi; la noapte, poate să curgă sînge.

— Interesul e să nu curgă sîngele nostru, răspunse cu linişte Atkinson. Am mai fost atacaţi de lupi.

— Intr-adevăr, urmă Ciuk-a-boi; şi Kubaldos ca şi lupii, nu urmăreşte altceva decît să ne ia caii. Dacă ne răpeşte caii, sîntem în mînile lui şi ne poate lua şi armele la care mai cu samă rivneşte.

Sfatul hotărî să se cerceteze şi să se curete armele; să se încarce aceste arme cu grijă; să stea oamenii de strajă pe rînd, avînd alături şi cînii luaţi de la Ui-ias.

Ceea ce se şi făcu. Tabăra adormi, subt privegherea străjilor. Intr-un tîrziu, cînd veni rîndul lui Atkinson şi un cazac veni să-l deştepte, călătorul se uită cu oarecare mirare în juru-i şi întinse urechea spre depărtări. Toate erau liniştite şi tihnite. Cînii nu dăduseră nici un semn; străjile n-auziseră nici un sunet. Bolta cerului scînteia din toate stelele. O slabă lucire stăpînea asupra întinderilor.

Deodată, brusc, stepa se aprinse de o palidă lumină azurie.

Călătorul tresări. Apoi, ridicînd ochii, văzu un meteor enorm albastru străbătînd lin spaţiul de la miazăzi către miazănoapte.

După ce se mişcă astfel timp de treizeci de secunde, meteorul se aprinse fulgerind o lumină orbitoare, urmată curînd de un tunet îndepărtat. Detunetul, destul de puternic, deşteptă din somn pe unii dintre oamenii escortei. Unora li se păruse că au auzit focul carabinelor.

După ce primul meteor se stînse, apărură altele. Acestea erau mai mici, ca nişte flacări de o ascuţită strălucire, fulgerind scurt şi lăsînd în urmă ca o pulbere de scîntei albe.

Fenomenul urmă cît ţinu straja lui Atkinson şi a tovarăşului său. După ce veniră alţii, călătorul urmă să stea de veghe, aşteptînd să mai vadă minuni ale cerului.

Cam la două ceasuri şi jumătate după miezul nopţii, meteorii începură să curgă iar, mai frumoşi încă şi mai plini de strălucire. Direcţia lor era mai cu samă către nord-vest. Vreme de un ceas Atkinson numără o sută opt. Uneori vedea şi cîte trei-patru odată. Era în noaptea de 11 august, cînd apare pe ecranul nopţii roiul acesta de stele rătăcitoare.

Atkinson uitase pe Kubaldos şi pe hoţii lui. Sta pe gînduri, uimit de spectacolul la care asistase, cînd unul dintre cîni, culcat alături de el, dădu semnal, mormăind uşor.

Călătorul îl bătu pe grumaz, poruncindu-i să stea liniştit. După

cîteva clipe animalul mîrîi din nou; ceilalți îi dădură și ei de veste, în același chip.

Fără îndoială, se petrecea ceva în stepă și ei adulmecau de departe. O linie subțire de lumină se arătase în zarea răsăritului. Curînd lumina cenușie a stepei crescu.

Cazacii dădură drumul cînilor. Cum se văzură slobode, animalele se năpustiră în tufărișurile de la marginea rîului, lătrînd cu înlăritare. Un cîrd de cerbi își părăsi odihna și ieși în salturi mari în largul stepei.

Se revărsă lumina blîndă a dimineții; o adiere dulce începu a sufla. Atkinson porunci plecarea. Toți erau bucuroși că se petrecuse noaptea fără nici un năcaz. Cu bine se petrecu și ziua aceasta a doua. Dar către sară, pe cînd călătorul se oprea ca să schițeze priveliștea în care se afla, unul din cazaci se apropie și-i atrase băgarea de samă către un fum de popas în direcția stîncilor, dincolo de locul spre care înaintau.

Din sfat și presupuneri, rezulta că Kubaldos și oamenii lui trecuseră înainte prin altă parte și acum ațineau calea. Cel mai bun lucru pe care-l aveau de făcut, după părerea lui Ciuk și a kirghizilor, era să stea pe loc în preajma lacului; vegetația îi adăpostea de vederea depărtării. Altfel, cum ar fi ieșit în cîmpie și în văi, erau descoperiți.

Pe cînd oamenii lui Atkinson pregăteau cu grija cuvenită cina, călătorul trecu pe o limbă îngustă de pămînt, care intra între ape. O cercetă ca geolog; Ciuk-a-boi și unul dintre cazaci veniră după el. Erau niște stînci a căror lărgime era pe alocuri de douăzeci de pași, iar în alte părți numai de cinci pași. Tufe de iarbă creșteau pe ici, pe colo. Cea mai mare parte a locului era de stîncă goală; de o parte și de alta apă liniștită și adîncă. Drept în capăt, roca lucie era colorată într-un purpuriu închis. Una dintre stînci se înălța ca un trup de uriaș încremenit; alte stînci mai mici se înălțau împrejur. Între toate, se săpau crăpături profunde. De la mal și pînă la capăt, peninsula aceasta avea cam șase sute de metri lungime.

Pe cînd călătorul cerceta locul dintr-un punct de vedere științific, Ciuk-a-boi și cazacul îi căuta rostul strategic:

— Să știi măria-ta, zise kalmukul, că hoții se ațin în preajma noastră. Odată ce i-am văzut, nu mai rămîne îndoială că ne-au observat și ei. Deci, după obiceiul lor, așteaptă să adormim, ca să ne fure caii. Dacă întîmpină împotrivire, cum se și așteaptă, are să fie luptă și măcel. Noi sîntem puțini; ei sînt mulți. Aici, pe limba asta de stîncării, pot să fie ei și cinci sute, sîntem în stare să ne apărăm. Este aici o trecere de patru pași lărgime, împuținată și îngreunată de clonțuri de stîncă. Nu pot înainta decît doi ori trei oameni; îi fulgerăm cu puștile pe rînd.

Oamenii aveau dreptate. Călătorul acceptă imediat planul de război și dădu imediat și dispozițiile pentru noapte. Trebuiau în primul rînd să nu se miște din locul unde poposiseră pînă la revărsarea deplină a nopții. Nu trebuiau să facă nimic care să dea de bănuit că au vreo grijă. De dincolo de mal, de pe o movilă, două umbre ferite după stînci îi observaseră cît ținuse lumina asfințitului.

Îndată ce se întunecă deplin, caii fură duși la adăpost tocmai în capătul limbii de pămînt. Caii kirghizi sînt anume dresați, ca să

nu necheze noaptea, şi instinctul lor îi face ca să stea în cea mai deplină linişte în stepă, între primejdiile întunericului. Doi oameni din escortă sporiră focul, ca şi cum se făcea gătire pentru odihna nopţii. Pe cînd aceştia întreţineau flacările, ceilalţi puneau în siguranţă caii înşeuaţi şi mutau tabăra.

Tarhatul cailor fu adus înaintea trecătorii celei inguste. Acolo escorta se găti de odihnă, cu straja cuvenită şi armele gata. Cei de la foc aveau poruncă să vie tîriş în acelaşi loc, îndată ce ar simţi ceva din partea lotrilor. Pînă atunci aveau însărcinarea să întreţie focul.

În locul de apărare pe care şi-l alesese, Atkinson se putea socoti în deplină siguranţă, de aceea porunci oamenilor săi odihna, lăsînd de veghe numai străjile.

Focul străjuit de cei doi oameni împrăştia o vîlvoare orbitoare, ce se răsfringea în apa liniştită a lacului. Europeanul urmări un timp pe luciu jocul acesta de lumini, apoi adormi.

Prima strajă a nopţii încă nu se isprăvise, cînd cei doi oameni de la foc veniră tîriş să vestească apropierea hoţilor. La lucirea crescută a flacărilor, în clipa cînd aruncaseră un braţ de ierburi şi spinării uscate, putuseră observa la linia stepei siluete de călăreţi.

Armele fură gătite. Fu dată poruncă să tragă trei oameni odată, îndată ce banditii ar fi intrat in strîmtoarea peninsulei. Asta însemna trei rînduri de focuri, dînd vreme de reincărcare a armelor. Puşca lui Atkinson, cu două focuri, adăugîndu-se între salve, ar fi ajutat şi mai mult oamenilor săi operaţiile de încărcare.

După ce făcu această rînduială, exploratorul şi însoţitorii săi aşteptară pe banditi în cea mai deplină linişte.

Îndată se auziră tropote la malul lacului, însă întunericul era aşa de adînc, încît nu se putea deosebi nimic. Cu destulă luare aminte, hoţii cercetară locurile. Se opriră o clipă în capătul peninsulei, sfătuindu-se. Cîţiva înaintară pînă la trecătoarea cea ingustă, dar nu îndrăzniră să meargă mai departe.

Într-o vreme, glasurile lor se auziră limpede în liniştea nopţii. Cei din adăpostul peninsulei recunoscură, fără nici o putinţă de îndoială, vocea lui Kubaldos. După un sfert de ceas de pipăiri şi cercetări, în sfîrşit banda părăsi malul lacului, îndreptîndu-se spre miazănoapte. Kirghizii din escortă explicară lui Atkinson înţelesul cuvintelor pe care Kubaldos le rostise, cînd el şi ai lui se aflaseră aproape, în gîtuirea peninsulei.

— Sînt nişte fricoşi! strigase el cu mînie; dar din mîna mea nu pot scăpa. Mergem să-i căutăm mai încolo, în mlaştinile bălţii, unde socot eu că s-au ascuns. Dacă nu-i găsim acolo, le tăiem calea prin stepă, înainte de a ajunge la aulul lui sultan Sabek.

Atkinson făcu tot ce trebuia să înşele previziunile lotrului. Îndată ce se lumină, se luă după urmele cailor lui Kubaldos, în spre miazănoapte, apoi, de la un timp, se desfăcu direct către răsărit, pe cînd banda de hoţi căuta la miazănoapte. Mergînd cu repeziciune, ajunseră a doua zi la păşunile lui sultan Sabek, fără să fi văzut apărînd în zarea stepei baltagurile lotrilor.

Aici europeanul găsi bună primire, liniştea şi odihnă.

Sultan Sabek, prin numărul slujitorilor lui, a turmelor, hergheliilor şi cirezilor, evoca pe acei regi, păstori de turme şi popoare, de care vorbeşte Biblia şi pe care îi menţionează Homer. Doamna sultană, soţia lui sultan Sabek, şi domniţa, fiica domnilor lor, aşezate în faţa lui Atkinson la vremea prînzului şi a cinei, făceau cinste acelor momente solemne, fără ca să ia parte la mîncare. La prezenţa lor ceremonioasă în straie de gală, se adăuga şi cîntăreţul curţii, care cînta felurite cîntece din balalaică în tot timpul cît oaspeţii se îndestulau cu felurite mîncări. Întocmai ca în vremuri ce erau dispărute pentru alte seminţii. La aceşti nomazi nimic nu se schimbase, timpul stătuse. Aşa trăiau acum zece mii de ani, aşa pe vremea invaziilor acum o mie cinci sute de ani, aşa pe vremea lui Ghinghis-han.

Sultana nu era frumoasă, însă era bogat înveşmîntată cu un halat de catifea neagră, mărginit cu horbote de mătasă. O eşarfă roşie cîrmîz îi încingea mijlocul; purta în cap turban de borangic alb. Fiica era mai frumoasă decît maică-sa, probabil din pricina frăgezimii tinereţii ei. Purta un halat genunchier de mătasă vrîstată în negru şi roş-cîrmîz, şi turbanul de mătasă albă, care-i înfăşura tîmplele, lăsa să scapete pe umerii ei cîrlionţi de păr negru.

În toate aceste triburi, doamnele au cinstea şi îndatorirea să mulgă vacile, oile şi caprele. Funcţia asta o îndeplineau deci şi sultanele de aici. Iepele nu le mulg decît războinicii.

Bogăţia populaţiilor de aici se alcătuieşte numai din turme, cirezi şi herghelii. Vitele se socotesc cu zecile de mii, şi din ele se alege zestrea fetelor.

Dintre toate dobitoacele, cel mai preţuit e calul, fie pentru slujba ce face, fie pentru hrana ce dă, şi kirghizul care cîrneşte cu dispreţ nasul cînd vede o bucată de carne de vacă, îşi sticleşte ochii cu lăcomie şi deliciu cînd sfîrîie în ţiglă friptură de cal. De aceea mai mult decît încălcarea păşunilor, furtul vitelor şi îndeosebi al cailor constituie pricina nesfîrşitelor războaie care tulbură liniştea stepelor.

Expediţiile acestea tâlhăreşti se numesc „baranta". Ele au loc obişnuit în puterea căldurii, în ceasul de moleşală al amiezii. Atunci lotrii atacă turmele sau aulurile. Scopul hoţilor nefiind să lupte, ci numai să răpească, baranta are de scop să înlăture pîndarii şi să împingă mai ales hergheliile în stepă: după aceea le mînă înaintea lor cu harapnicele.

Nu-i bătălie decît cînd oamenii aulului prind din vreme de veste şi au răgaz să facă faţă, înarmaţi. Atunci au loc lupte corp la corp şi scene sîngeroase a căror amintire se păstrează în legendele pustiei.

Într-un aul, Atkinson a ascultat povestindu-i-se o întîmplare cu o baranta, în care agresorii au fost primiţi cu arma în mînă şi măcelăriţi în cea mai mare parte. Unul dintre hoţi, năzuind la o iurtă, a primit lovituri de baltag şi suliţă şi a căzut. În clipa cînd cădea el zvîrcolindu-se şi dîndu-şi sufletul, mama lui l-a cunoscut. Era un fugar din aul, care se întorcea cu hoţii asupra părinţilor lui.

Urile şi răzbunările iscate din asemenea fapte şi care se ţin lanţ în vremurile obişnuite, nu se alină decît atunci cînd un şef de trib moare. Prietini şi duşmani se grăbesc să vină la înmormîntarea lui; în acest răstimp, ostilităţile se suspendă.

In vremea cît a peregrinat prin Asia Centrală, Atkinson a fost martor la asemenea funeralii.

Murise Darma-Sirîm, bătrîn şef stimat de tribul lui şi temut de celelalte triburi. Indată ce îşi dădu duhul, crainici fură repeziţi în toate vînturile, ca să vestească evenimentul în toate aulurile nomazilor. Cum ajungeau aceşti crainici, încălecaţi pe cei mai buni cai şi bogat investmîntaţi, cum ajungeau într-un aul şi strigau vestea, alţi călăreţi din acel aul se ridicau în şa şi porneau mai departe în toate direcţiile zării, ca să risipească vestea. In cîteva ceasuri, ştirea ajunse la sute de kilometri.

Sultanii, şefii, bătrînii triburilor încălecară îndată, ca să vie la *înmormîntarea lui Darma-Sirîm. Pînă în sară se făcu mare adunare.* A doua zi, curseră din toate zările alţi oaspeţi.

Dinaintea cortului era înfiptă o suliţă, avînd în boldul ei flamură neagră. Subt această flamură zăcea răposatul, îmbrăcat cu cel mai bogat costum al lui. La cap avea jilţul de stăpînitor; de o parte şi de alta a jilţului, şăile, hamurile, frîiele şi armele lui de război. Din vîrful cortului atîrnau perdele de matasă chinezească în falduri mari şi soţiile, fiicele mortului şi femeile tribului, îngenunchiate dinaintea cadavrului, îl boceau cu glas mare, cumpănindu-se necontenit înainte şi îndărăt. Era un spectacol solemn şi patetic în acelaşi timp. Bărbaţii soseau în grup, înaintau subt perdele, îngenunchiau un timp şi întovărăşeau şi ei cîntările de jale cu vocile lor de bas. Nu erau nici ţipete, nici gemete, nici păr smuls, cum se obişnuieşte la înmormîntările popoarelor sălbatice. Era un fel de serviciu *religios muzical.*

In acelaşi timp, o altă parte a ceremonialului, avea loc îndărătul cortului. Acolo bărbaţii tribului, înjunghiau zece cai şi o sută de oi pentru praznicul înmormîntării. Focuri ardeau subt căldări uriaşe, asupra cărora se aplecau operatori goi pînă la brîu, cu polonice mari de lemn în mîini şi cu braţele pline de sînge.

Sara, în aul, orişiunde se proiectau flacările, pe lumina lor se zugrăveau asemenea scene de praznic de moarte. Lîngă umbrele negre ale celor care amestecau cu polonicele în căldări, se vedeau fantasme *de oameni, care înălţau braţele lovind şi de cai smuncindu-se în sus şi* sărind în două picioare, nechezînd dureros şi căzînd apoi la pămînt. Cîte un răstimp, focurile se potoleau şi zarva părea a conteni; apoi vîntul mîna fumul la o parte şi sacrificatorii apăreau iar, ca demoni ai unui rit infernal. Şi dinspre iurta cea mare, bocetele femeilor, întovărăşite din cînd în cînd de basuri profunde, nu mai conteneau.

Slujba aceasta mortuară a durat şapte zile. In fiece clipă descălecau alţi sultani şi alţi războinici din pustie. Atkinson socotea numărul lor cam de două mii.

In ziua a opta, avu loc înmormîntarea lui Darma-Sirîm.

Cadavrul, despoiat de haina de ceremonie, fu înfăşurat în giulgiu şi aşezat pe o cămilă, care-l purtă pînă la groapă. Tronul sultanului era adus de altă cămilă. După asta urmau doi cai, care-i fuseseră *mai dragi, după aceea soţiile, fetele, femeile tribului* bocind, şi în jurul lor preoţii şi războinicii amestecînd la imnul de jale vocile lor bărbăteşti. Cîntarea se pierdea departe în nemărginirea stepei.

Cînd ajunseră la groapă, trupul fu coborît. Popii îngînară rugăciunile lor. Unul din ei pomeni isprăvile războinice ale răposatului. Caii fură jertfiți și coborîți în groapă, de o parte și de alta a stăpînului lor. Deasupra gropii fu grămădită apoi țărîna și toți jalnicii privitori se întoarseră la aul, unde se pregătea praznicul cel mare. În cinstea mortului, fuseseră înjunghiați o sută de cai și tăiate o mie de oi.

După ce se întoarseră la iurta lui Darma-Sirim, femeile urmară a boci încă o vreme lîngă armele lui. După aceea familia defunctului ieși la iveală în fața cortului ca să primească ceea ce în Europa se chiamă „complimentele de condoleanță", din partea tuturor șefilor de trib veniți la înmormîntare.

Praznicele în cinstea mortului se mai prelungiră cîteva zile; apoi, rînd pe rînd, musafirii plecară spre aulurile lor. Tribul lui Darma-Sirim, după rînduiala nomazilor, urma să ție doliul un an de zile, bocind dimineața și sara, la răsăritul și la asfințitul soarelui.

ALȚI SULTANI ȘI HANI

Aulul lui sultan Sabek era în extremitatea sudică a explorărilor pe care le plănuise Atkinson. Din acest loc nu mai erau decît două zile de umblet pînă la orașul chinezesc Barkul. Călătorul manifestînd dorința să viziteze această margine a împărăției, gazda sa clătină din cap.

— Nu socot că-i cuminte ca cinstitul nostru oaspete să-și îndeplinească asemenea poftă. La hotarul chitailor e totdeauna primejdie. De intrat, intri cu ușurință, însă, pe urmă, nu mai poți ieși.

Totuși, Atkinson împinse cercetările pînă în vecinătatea acelui loc. *Văzu un tîrg cu case mici și joase împrăștiate pe scoborîșul* unei coline. Erau alcătuiri ușoare felurit colorate, ca acele care se văd în stampe. Dincolo de colină, în fundul zării, se înălțau uriașe culmi ninse. Soarele, străpungînd cețele, fulgeră în ghețari, care își înălțau ascuțișurile pînă în albastrul cerului.

— Acolo-i Bogda-Oola! dădu lămurire unul dintre călăuzii lui sultan Sabek.

Fulgerul se transformă în jaratic trandafiriu, apoi scînteierea înălțimii rămase curată ca un argint nou. Lumina trecu la vîrfuri mai mici, pe urmă se împrăștie peste tot masivul. Acea splendoare de lumină se zugrăvea crud pe un fond de întunecime negurească. Nicăieri, în călătoriile lui pe pămînt, Atkinson nu văzuse radiind frumusețea munților în proporții așa de uriașe.

În jurul său, escorta era alcătuită din douăzeci și cinci de oameni și patruzeci și cinci de cai. Patru dintre oamenii lui sultan Sabek purtau sulițe lungi și baltaguri; hainele lor din piele de cal și căștile încheiate peste cușme le dădeau o înfățișare sălbatică. Kirghizul pe care sultan Sabek îl dăduse călătorului drept călăuză prin pustie, era un om în vîrstă de patruzeci de ani, cu înfățișare inteligentă și forme atletice. Era tovarășul nedespărțit al lui sultan Sabek în nurbletele prin stepă; cunoștea toate drumurile, în toate direcțiile zării.

În tovărășia acestui om priceput și devotat, călătorul putu să-și înceapă altă cale îndărăt. *Mulțămită lui, Atkinson înscrise pe harta* explorărilor sale un lung itinerariu pe partea nordică a munților Sian-Șan, și prin deșertul ce se întinde de la baza nordică a lui Bogda-Oola, pînă la bazinul lui Kessil-bak-noor. Pe acest traiect. *Atkinson intilni iarăși pe unele din cunoștințele sale: Ui-ias și* Baspasîhan, care se mișcaseră, cu turmele și triburile lor, spre locurile de tomnatic. De asemenea, Atkinson lega prietinie cu mulți alți regi păstori, care urmau să trăiască în atmosfera timpurilor primitive. Astfel, el pomenește de sultan Iamantuk, unul dintre cei mai inteligenți prinți ai deșertului. În portretul pe care i l-a făcut, călătorul il înfățișează (așa cum se vede alături) între fiica sa, tip de frumuseță kirghiză, și feciorul său, care-i face o comunicare stînd îngenunchiat, după obiceiul mongolilor. De asemenea, Atkinson pomenește de sultan Bek, cel mai puternic și bogat prinț al hoardei celei mari. Apoi dînsul nu uită de sultan Bulania, care făcuse cîndva o călătorie la Omsk și Tobolsk: deci era socotit ca cel mai instruit și luminat bărbat din seminția sa. Atkinson a cunoscut, în fine, pe sultan Suk, care, așezat in vecinătatea rușilor și aproape de pășunile hoardei de mijloc, își făcuse cea mai mare faimă de hoț. Avînd respectabila vîrstă de optzeci de ani, nu putea participa personal la „baranta"; însă punea necontenit la cale în toate direcțiile, asemenea expediții.

La o altă vizită, pe care o făcuse acestui vrednic șef, Atkinson a fost martor la rugămintea pe care cîțiva kirghizi din hoarda de mijloc veniseră să i-o facă.

Îi cereau să binevoiască a le da îndărăt pe nevestele și copiii lor, răpiți de bandiții măriei-sale. Dar bătrînul sultan a rămas neînduplecat, pretinzînd că furtișagul acesta era un drept al său.

Suk-sultan primea de la împăratul rusesc o pensie: astfel găsea mijlocul să-și trădeze și triburile seminției lui și să înșele și pe majestatea sa imperială.

Intr-o baranta de mai-de-mult, un baitag îi tăiase nasul și de atunci rămăsese cîrn. Cînd Atkinson îi făcu portretul, Suk-sultan îl rugă, cu un zîmbet binevoitor, să puie acolo un nas cum-s cade, ca nu cumva luminăția sa țarul să aibă vreo bănuială asupra purtărilor lui. Cu acest prilej al portretului, se îmbrăcase într-un strai de purpură și-și pusese la vedere pe piept, o medalie de aur, iar la cingătoare o sabie, pe care împăratul Alexandru I i le dăruise și de care Suk-sultan era nespus de mîndru.

Vulpoiul acesta bătrîn a făcut mai tîrziu, în primăvara următoare, o vizită lui Atkinson. Acesta se stabilise pentru un timp la Kopal, ca să petreacă iarna. Acolo, doamna Atkinson dăruise soțului său un fiu, căruia i-au pus numele Alatau, în amintirea culmilor de munți care încununau orizontul.

Imprejurarea aceasta, spune doamna Atkinson în memoriile ei, a prilejuit părechei de exploratori foarte multe vizite. A venit și sultan Suk în mai multe rînduri. Cea mai mare petrecere a lui era să se ducă să se așeze în fața unei oglinzi de călătorie, atîrnată de părete în iatacul doamnei Atkinson.

Sta acolo cîte un ceas, făcînd oglinzii felurite strîmbături și izbucnind din cînd în cînd într-un rîs zgomotos. Probabil că abia

acum avea prilej să-şi admire înfăţişarea-i măreaţă şi nasul împuţinat. De cîte ori venea, ruga pe doamna Atkinson să-i dăruiască lui oglinda. Neputind-o convinge, se hotărî să ceară o păreche de foarfeci. Dacă nu-i poate dărui nici foarfecele, să i le împrumute măcar, să puie pe armurierul lui să-i facă altele întocmai. Doamna Atkinson n-a mai văzut nici originalul nici copia. O altă petrecere a lui era să se joace cu copilul. De altminteri mulţi kirghizi din pustie auziseră de Alatau şi veneau să-l vadă. Cei mai mulţi nu uitau să aducă rodin. Unul dintre sultani trimese lui Alatau o oaie friptă. Copilul abia împlinise şase săptămîni.

Interpretul introducea pe vizitatori în cameră. Sultani sau kirghizi de rînd înaintau în vîrful degetelor şi se uitau cu luare aminte în jurul lor la ciudatele obiecte europeneşti. Unul dintre sultani, într-un rînd, a rămas aşa de uimit la vederea unei părechi de mănuşi a lui Atkinson, incît numaidecit le-a luat şi a ieşit cu ele afară ca să le arate slujitorilor lui.

Cum doamna Atkinson ştia că soţul său lepădase aceste mănuşi, crezu că face plăcere dăruindu-le sultanului.

El le aşeză la locul lor şi dădu lămuriri prin interpret, că, dacă doamna binevoieşte să-i facă un dar, atunci măria-sa poifteşte mai degrabă un şervet.

Doamna Atkinson porunci lui Iarola, interpretul, să dea un şervet şi să puie la locul lor mănuşile.

Doamna Atkinson ieşi apoi o clipă din cameră. Cînd se întoarse, sultanul nu mai era acolo, şi dispăruseră şi mănuşile.

POST CHINEZ LA HOTARE

Găsim folositor să relatăm, după jurnalul doamnei Atkinson, cîteva lucruri care s-au petrecut călătorilor la graniţa chineză, adică locul unde se isprăveşte teritoriul nomazilor şi unde începe viaţa statornică a străvechei civilizaţii chinezeşti. Raportul de la una la alta şi astăzi e acelaşi ca acum şapte sute de ani. Acum şapte veacuri şi mai bine, zidul cel mare şi pacea înţeleaptă a împărăţiei cereşti au fost rupte de şuvoiul hoardelor lui Ghinghis. Pe urmă China a mistuit încet-încet invazia şi echilibrul s-a restabilit.

Către sfîrşitul verii, soţii Atkinson ajungeau la un pichet chinezesc aşezat la Ciugaciak.

Interpretul fusese de părere că înaintarea aceasta pînă la cordonul militar împărătesc era primejdioasă. Un tătar îl încredinţase că chinezii au să facă prizonieri pe călători.

Domnul şi doamna Atkinson întîmpinară cu un zîmbet teama interpretului.

Cînd caravana de cămile şi cai ajunse în vederea pichetului chinezesc, interpretul mongol dispăruse. Înaintînd înspre ofiţerii chinezi, Atkinson, îi salută. Ei se închinară cu zîmbete de bunăvoinţă.

In depărtare se profilau pe orizont turnurile oraşului împărătesc.

Pentru întăia oară în expediţia lor călătorii europeni vedeau obrazuri şi costume chinezeşti.

Încălţămintele ofiţerilor care ieşiseră întru întîmpinare erau de satin negru cu călcăie foarte înalte şi tălpi groase. Hainele erau deosebit de frumoase; ale slujitorilor de rînd erau de bumbac albastru: ale ofiţerilor, de mătasă.

Slujitorii poftiră cu gesturi şi cu plecăciuni pe musafiri. Pe cînd unii îi călăuzeau cu respect şi politeţă, alţii alergau să dea de ştire celui mai mare din partea locului.

Cei care călăuzeau de aproape pe domnul şi pe doamna Atkinson îi duseră pînă la ograda interioară, unde un ofiţer superior petrecea jucîndu-se cu un gînsac.

Cînd oaspeţii se apropiară, ofiţerul îşi părăsi tovarăşul de joacă şi se întoarse spre cei care veneau, cu semnele celei mai mari politeţi.

Era un om deosebit de înalt, uscat şi subţire ca o trestie, cu obrazul ars de soare şi vînt. Conduse pe călători în odaia lui şi-i pofti să se aşeze pe un fel de platformă, care-i servea lui de pat. Încolo odaia era goală. O mulţime de ofiţeri veniră, curioşi, ca să cunoască pe străini.

Ofiţerul pofti să afle cărei pricini se datoreşte sosirea în acele locuri a străinilor.

— Trecînd prin apropiere de Ciugaciak, răspunse Atkinson, am dorit să vizităm oraşul şi în acelaşi timp să prezentăm guvernatorului omagiile noastre respectuoase.

— Sîntem foarte mulţămiţi de răspunsul domniilor-voastre, întîmpină ofiţerul superior; vă rugăm să fiţi aşa de buni să vă alcătuiţi deocamdată iurta şi popasul aici şi eu voi trimete numaidecît guvernatorului o depeşă. Pînă sara trebuie să sosească răspunsul.

După ce călătorii se aşezară în cort, ofiţerul, însoţit de un interpret şi un secretar, veni să facă vizită şi să bea o ceaşcă de ceai cu străinii călători. Îndeplinindu-şi această datorie de politeţă, nu înceta de a cere lămuriri asupra împrejurărilor care aduceau pe călători în acele locuri depărtate, cum şi asupra tuturor obiectelor pe care le aveau cu ei. După a sa părere, totuşi, cel mai minunat şi mai ciudat lucru pe care-l avea Atkinson cu sine, era doamna Atkinson.

Între altele ofiţerul şi însoţitorii săi se tînguiau că de doi ani stau în aceste singurătăţi, despărţiţi de familiile şi mai cu samă de soţiile lor. După rînduiala împărătească, mai aveau de stat acolo încă un an, şi abia după aceea le era îngăduit să se întoarcă la lume.

A doua zi dimineaţă, doi ofiţeri şi trei soldaţi descălecară în faţa iurtei călătorilor. Neavînd interpret, se mulţămiră să facă gesturi şi să se bucure de vederea străinilor.

Doamna Atkinson îi pofti la o ceaşcă de ceai şi ei primiră cu plăcere închinîndu-se ceremonios; cînd dintr-odată deveniră atenţi la o chemare din urmă; strînseră mînile călătorilor, se închinară, încălecară şi plecară cu mare grabă. Erau probabil nişte ofiţeri de la un alt pichet şi veniseră să-şi satisfacă curiozitatea. Toţi erau extrem de înalţi; probabil erau anume aleşi aşa, ca să vadă de departe şi să poată privi pe deasupra stufurilor. Soldaţii aveau arc şi cucură de săgeţi; unul purta suliţă: ca şi kirghizii, aveau şăi înalte şi scări scurte.

Nu după multă vreme — cam după două ceasuri de aşteptare — ofiţerul cu gînsacul veni la cortul soţilor Atkinson să-i vestească

că trei şefi mari ai lui doresc să vadă pe străini şi ar fi foarte fericiţi şi onoraţi să-i primească.

Deci doamna Atkinson îşi puse pălăria, încredinţă unui slujitor, numit Columbus, pe Alatau; şi, dînd braţul lui Atkinson, amîndoi, cu copilul după ei în braţele slujitorului, se duseră la pichetul chinezesc. Înaintea lor mergea interpretul.

Soldaţii erau aşezaţi pe două rînduri; călătorii trecură printre ei. Ofiţerii cei mari chinezi aşteptau aşezaţi cu picioarele încrucişate pe un covor întins la umbra unui grup de arbori. Locul era plăcut şi răcoros. La dreapta, în depărtare, se vedea un mormînt şi la stînga curgea o apă.

Ofiţerii se ridicară şi dădură cu călătorii mîna în chipul cel mai cordial; după aceea îi poftiră pe covor şi slujitorii aduseră îndată ceai şi zaharicale.

Unul dintre aceşti kaldi — numele chinezesc al gradului — ceru doamnei Atkinson învoirea să ia în braţe pe Alatau. După ce privi pe copil şi îl acoperi de sărutări, îl trecu şi celorlalţi ofiţeri, după care, primindu-l din nou în braţe, îl aşeză la o măsuţă mititică anume adusă.

Începu iar o lungă şi întortochiată convorbire privitoare la scopurile călătoriei străinilor.

Atkinson îşi repetă dorinţa de a vedea oraşul şi de a saluta pe guvernator.

— Înţelegem foarte bine dorinţa domniilor-voastre, zise ofiţerul împărătesc; domniile-voastre sînteţi cei dintîi englezi care aţi ajuns la acest hotar al împărăţiei; domnia-sa domnul guvernator nu v-ar putea îngădui, credem, să intraţi în oraş, cu toată bunăvoinţa şi plăcerea pe care o are, pînă ce nu va trimete întîi şi întîi veste luminăţiei sale; deci dacă onoraţii călători binevoiesc să aştepte pînă ce se va duce şi se va întoarce curierul, măria sa guvernatorul va fi foarte bucuros să-i primească cu toată cinstea cuvenită.

Atkinson îi informă că nu poate să aştepte. Interveni doamna Atkinson :

— Poate aş putea intra eu singură în oraş, numai pentru puţină vreme.

— Pentru care pricină doriţi asta ? zîmbi căpitenia împărătească.

— Vreau să văd oamenii şi locurile, replică doamna Atkinson.

— N-aveţi a vedea mare lucru, îi întoarse cuvînt ofiţerul; oraşul e sărac şi n-are în el nimic frumos. Interesantă ar fi intrarea domniei-voastre mai ales pentru femeile şi fetele de aici, care n-au văzut pînă acuma o persoană străină aşa de frumoasă. Însă rînduielile noastre ne opresc să vă dăm drumul; dacă aş face altfel, aş plăti cu capul meu atare îndrăzneală.

Rostind aceste cuvinte, kaldiul duse mîna la gît, zîmbind cu înţeles.

— Poate domnia ta, urmă el adresîndu-se lui Atkinson, ai putea totuşi să intri, dacă te-ai îmbrăca în straie de kirghiz şi te-ai rade pe cap.

Atkinson îşi scutură pletele, refuzînd din nou.

— Vreau să intru aşa cum sînt şi în calitatea mea de englez, hotărî el.

Ofiţerii se înclinară politicoşi.

Convorbirea se făcea cu oarecare greutate şi încetineală; tălmăcirea trecea prin patru limbi deosebite. Tălmaciul europenilor stătea alăturea de ei. Înspre partea ofiţerilor chinezi lucru era ceva mai complicat. Tătarul care traducea în chinezeşte, bărbat cu o înfăţişare frumoasă, stătea în stînga căpiteniilor împărăteşti şi, după ce primea de la europeni o comunicare, se inturna către stăpînii lui, punînd un genunchi în pămînt; după aceea se ridica şi, încrucişindu-şi braţele pe piept, îşi pleca fruntea cu umilinţă şi tălmăcea cuvintele călătorilor. Cînd kaldiul dădea răspuns, tătarul îngenunchia iar, apoi se ridica şi se întorcea cu acelaşi ceremonial spre englezi.

Apoi călătorii fură poftiţi la masă, după ce fură mai întăi rugaţi cu vorbe delicate să binevoiască a ierta sărăcia şi simplicitatea mesei.

Slujitorii aduseră o mîncare de orez cu carne; supa fu servită la urmă; după aceea veniră ceştile de ceai şi dulciurile. Chinezii încercară să înveţe pe străini întrebuinţarea beţişoarelor în loc de furculiţă *şi petrecură puţin pe socoteala neîndemînării oaspeţilor. In*terpretul George aduse tacîmurile domnului şi doamnei Atkinson, ceea ce fu iarăşi prilej de mirare pentru ofiţeri.

— Am fost odată în viaţa mea la Canton, zicea kaldiul, şi atuncea am văzut acolo englezi care aveau şi ei asemenea instrumente.

După ceai, călătorii îşi luară rămas bun de la ofiţeri; Alatau trecu prin braţele tuturor ofiţerilor şi soldaţilor care-l sărutară cu mare dragoste. Copilul găsi în împrejurarea asta prilej de petrecere şi bucurie.

TRECEREA MUNŢILOR ALATAU. STINCILE DE LA KORA. LEGENDE KIRGHIZE.

Ca să se intoarcă de la Ciugaciak la Kopal, călătorii aveau a străbate întregul masiv Alatau. În partea de miazăzi munţii aceştia sint rupţi într-o prăpastie dublă; în partea de miazănoapte panta lor e tăiată de unsprezece ape care se revarsă spumegînd în lacul cel mare Tenghiz. Călăuzii aleseră o trecătoare pe care o urmează nomazii în migraţiile lor de toamnă. Prin alte părţi muntele nu poate fi suit nici vara, nici primăvara, iar în vremea iernii troienele sint aşa de mari încit numai gîndul să le străbaţi e o nebunie. Aulurile se găsesc la distanţe de sute de kilometri unul de altul; scenele măreţe ale acestor peisagii rămîn aproape necunoscute privirilor omeneşti. Tigrul trăieşte aicea în pace în culcuşul lui, ursul sălăşluieşte tihnit în peşteră şi celelalte sălbătăciuni rătăcesc fără grijă prin codrii fără sfîrşit.

La intrarea trecătorii în munte, caravana făcuse popas de sară; nourii groşi se ridicaseră de pe piscuri şi soarele străluci deodată asupra ţancului celui mai apropiat al muntelui Actu. În lucirile asfinţitului, gheţurile eterne străluceau ca nişte rubine enorme; deasupra, văzduhul era împurpurat; în adîncurile prăpăstiilor începeau să se întindă umbrele serii. În faţa iurtei călătorilor, kirghizii frigeau oaia pentru cină. Cămilele şi caii erau culcaţi pe pajiştea din preajmă. Cu toată truda zilei, Atkinson nu se putu stăpîni să nu reproducă pe

cartoanele lui această scenă, păstrînd în amintire un asfințit de soare de o poezie fără pereche.

La miazăzi pe platoul unde se găsea călătorul, se zimțuiau piscurile pitorești și mărețe ale masivului Alatau; cele mai nalte erau pururi ninse în văzduhul albastru. Văile și plaiurile dau o pășune bogată; aici vin în fiecare an kirghizii cu hergheliile lor la tomnatic. După ce stau două sau trei săptămîni, trec mai departe.

In explorările lui în aceste regiuni, Atkinson găsi cîteva gorgane. Unele păreau morminte vechi, altele cetățui ruinate. Lîngă cel mai mare dintre acești tumuli, Atkinson găsi patru stînci enorme de formă circulară. Păreau niște altare pe care cei de altă dată jertfeau oameni sau animale sufletelor celor morți.

Cine le-a adus aicea? Cine le-a clădit?

Intrebarea trebuia să rămîie fără răspuns. Kirghizii au asupra acestui loc o tradiție: aceste stînci ar fi însemnînd locul unde o seminție de demult a hotărît, nu se știe pentru ce motive, să se distrugă. Au pregătit deci aceste morminte uriașe; părinții au ucis pe femei și pe copii, afară de feciorul cel mai mare; după aceea feciorii au ucis pe părinții lor și și-au dat și ei moartea. Kirghizii spun acestor oameni vechi: „nenorociții care s-au omorît singuri".

Urmînd calea peste munte, călătorii au trecut pe lîngă o cascadă a rîului Kopal, care cade în prăpăstii afunde cu un muget înfricoșat. Stînci cu forme bizare împresură acest loc. Nu departe de acolo, Atkinson dădu peste locul numit Cimbulac sau „o mie de izvoare", puhoi spumos care sare într-o rîpă în formă de cupă alcătuită din marmoră galbenă și roșie. Trecînd peste obcina care desparte bazinul Kopal de bazinul Kora, caravana ajunse într-o regiune unde frămîntările muntelui aveau înfățișarea unor lucrări de titani. Cinci stînci enorme se ridicau la distanțe egale și într-o ordine care părea hotărîtă de o voință inteligentă.

Mai departe de acest grup se ridicau altele cu forme tot așa de extraordinare și într-același chip inteligent rînduite.

Stîncăriile acestea aveau cînd înfățișarea de cetățui, cînd aspect de clopotnițí; cînd păreau turnuri aplecate la margine de prăpastie, cînd morminte vechi. Kirghizii se apropiau de acele locuri cu sfială și adîncă venerație. Lîngă un asemenea mormînt vechi cu toții lăsară cîte un petec din veșmintele lor, drept ofrandă duhurilor celor morți.

— Aici în valea Kora, dădu lămurire unul dintre kirghizi, sălășluiau odinioară niște uriași care băteau război cu alți uriași din ținuturile Tarbagatai, Barluk și Gobi. După bătăliile lor, uriașii aceștia mai ales aicea căutau scăpare și aveau totdeauna străji în vîrfurile acestor stînci. Cum zăreau în depărtare pe dușmani, străjile dădeau semn. Uriașii atrăgeau în prăpastie pe năvălitori și acolo îi sfărmau cu stînci rupte din coastele munților.

Răutățile uriașilor de la apele Kora au devenit așa de nesuferite încît cei din celelalte ținuturi s-au unit toți ca să vie cu război aici și au chemat în sprijinul lor pe diavol.

Cînd acele oști au fost văzute venind, străjile au dat semn și uriașii și-au început meșteșugul ca să atragă pe dușmani în prăpăstii și să dărîme asupra lor stînci, după obicei. Muntele începu să sune de tumultul bătăliei. Lavinele începeau să curgă asupra năvă-

litorilor; cînd dintr-odată izbucni un tunet înfricoșat; munții tremurară despicîndu-se, și din adîncul tartarului zbucniră către cer flacări și fum; fulgerele și tunetele se amestecau sunînd din piscuri în văi. Artileria aceasta a adîncurilor a copleșit pe uriașii de la Kora care dădură înapoi căutînd adăpost în această vale. Biruitorii se repeziră după ei avînd pe diavol în frunte. Dar dintr-odată de pe culmea muntelui începură a curge stîncile, îngropînd subt ele pe biruitori.

După această bătălie înfricoșată, duhurile de la Kora au fost pedepsite să steie închise nouăzeci și nouă de veacuri în stînci și povestea acestei întîmplări s-a păstrat pînă azi din tată în fiu. Multă vreme după aceea, un sultan kirghiz fără frică a cutezat să poposească în această vale. Cu toate mustrările bătrînilor și tînguirile muierilor, el a răzbătut pînă aici cu războinicii lui; a poruncit să se înalțe iurtele, să se taie oi și cai și să se pregătească ospețele. Cînd era petrecerea acestor viteji în toi, s-a întunecat cerul, s-au frămîntat nourii, a scînteiat fulgerul și au bubuit tunetele, și un duh înfricoșat a arătat chip de spaimă, înălțînd paloș de foc și grăind astfel: O, ticălosule vierme, cum ai îndrăznit să vii aicea cu semenii tăi? Primește-ți pedeapsa! Paloșul cel mare căzînd, a risipit munții asupra cutezătorilor. Sultanul și soții lui au pierit, pe cînd femeile priveau din depărtare această vedenie grozavă și boceau rugîndu-se de iertare pentru cei îndrăzneți și păcătoși.

Rugăciunile nevinovaților au găsit ascultare; li s-a îngăduit femeilor, copiilor și bătrînilor să strîngă osemintele în mormintele care și astăzi se văd.

PEȘTERA DRACULUI. TIGRI, URȘI ȘI CERBI.

Diavolul ocupă un loc de frunte în legendele kirghizilor și în vocabularul lor geografic. In munții Alatau nu-i prăpastie fără fund sau peșteră neexplorată care să nu fie socotită drept adăpost al Satanei.

Pe cînd Atkinson cerceta valea înaltă a rîului Bascan, descoperi un hemiciclu gigantic, vechi bazin al unui lac secătuit în timpuri destul de apropiate de noi, după cum dovedeau rămășițele organice, încă nefosilizate, ale albiei.

Inaintea acestui bazin se ridica un bloc triunghiular de granit de-o sutăcincizeci de metri înălțime în care era deschisă o triplă arcadă. Pe cînd călătorul o privea, globul sîngeros al soarelui răsărind apăru dintr-odată în cele trei ferestre de granit, adăogind un efect măreț acelui peisagiu sumbru.

Și monumentul acesta, căruia natura i-a dat un aspect mai mult măreț decît înspăimîntător, după părerea kirghizilor, era opera diavolului.

— Este într-un loc, ziceau ei, spărtura pe care a făcut-o el, ca să se scurgă apele lacului.

Călătorul dori să vadă acea spărtură și, cu toată împotrivirea nomazilor, pătrunse printre stîncile muntelui, urmat de cazaci.

Intr-un loc, Atkinson simți subt picioare tunetul înfundat al puhoiului. Deasupra, stîncile proiectau pînă la o mare înălțime pereții lor înclinați și săgețile țancurilor.

Atkinson trebui să escaladeze mase enorme de stîncării, după care ajunse la o risipitură verticală ce se deschidea în întunericul afundului. Intrînd în întunecimea acelui loc, exploratorul străbătu o distanță ca de cincizeci de pași pînă ce ajunse iar la lumină. In față o prăpastie perpendiculară se ridica spre cer. Tufișuri și liane erau agățate de acest părete care se ridica pînă la șase sute de metri. In această masă ciclopică se căsca în adînc gura peșterii care sorbea torentul. Apele se prăvăleau tunînd în această prăpastie neagră cu un vuiet așa de grozav, încît era cu neputință călătorului să audă glasul tovarășilor săi.

Negreșit că asemenea loc nu putea să fie atribuit decît diavolului.

Atkinson, hotărît să exploreze cascada, își depuse sacul și pușca și, însoțit de doi cazaci, spre marea spaimă a călăuzului, trecu înainte. La douăzeci de pași de la intrare tumultul apelor deveni ceva infernal și fără nume; nervii nici unui om, oricît de oțelit, nu erau în stare să-l rabde un sfert de oră. O piclă deasă și rece învălui pe călător, pînzele de apă curgeau pretutindeni în arcuri enorme și translucide.

Atkinson inaintă subt piclă pînă ce ajunse la pragul acelui tartor negru care se deschidea înspre afundul muntelui. Fîntîna aceea enormă clocotea într-o noapte veșnică, avînd deasupra cununa de spume și de aburi a frămîntării apelor. Călătorul se retrase profund cutremurat și ieși palid la lumină. Kirghizii îl primiră cu bucurie; crezuseră că n-au să-l mai vadă.

Munții Alatau, înălțînd piscuri cu mult deasupra zonei omăturilor eterne și cufundîndu-și rădăcinile în stepă, unde nu rareori, în vremea verii, termometrul atinge +50°C, au o faună dintre cele mai variate. Jos, tigrul își căuta prada în turmele și hergheliile nomazilor; în rîpele de sus ursul pîndește de asemenea aceste turme și hergheiii la vremea tomnaticului și, cînd acestea lipsesc, urmărește berbecii sălbatici și cerbii.

In rătăcirile sale prin Asia Centrală, Atkinson a întîlnit deseori și tigri și urși. Răcnetele și mormăirile lor au tulburat deseori popasurile de noapte. Adesea călătorul a văzut flacările bivuacului răsfrîngindu-se în prunelele fixe și sîngeroase ale acestor sălbătăciuni. Intr-o zi, unul dintre călăuzi, atacat pe neașteptate de un tigru, n-a putut scăpa decît sărind de pe calul pe care se afla pe calul de rezervă pe care-l avea alături.

O mare atracție pentru vînători este cerbul cel mare numit maral, ale cărui coarne sînt foarte prețuite de chinezi. Vînătoarea lui nu se poate face decît în regiunile înalte ale masivului Alatau și ale catenelor Mustau-; însă pentru urmărirea lui trebuie oameni tari, care să se poată sui pînă la ghețarii de sus și pînă la piscurile acoperite de omăt veșnic. In vremea iernii și a primăverii, maralul sălășluiește în văi; cum începe căldura, se suie pe țancuri ca să scape de muște și insecte. De obicei umblă singur; călătorul însă a văzut uneori grupe de cîte zece ori doisprezece stînd neclintiți deasupra prăpăstiilor înalte și adulmecînd depărtările.

Cazacii și kalmucii desfășoară în vînătoarea cerbului un sentiment delicat pe care Atkinson afirmă că nu l-a întîlnit la europenii civilizați.

Doi cazaci — povestește el — erau la vînătoare de cerbi, ca să agonisească mai intăi de toate carne, și după aceea să vîndă coarnele pentru care chinezii plătesc bun preț. După cîteva zile destul de norocoase, intr-o dimineață dădură peste un maral deosebit de frumos, ale cărui coarne cu multe raze prețuiau cel puțin cincisute de lei aur. Vederea unui asemenea vînat le spori energia. Asemenea piesă trebuia dobîndită cu orice preț; deci cei doi vînători suiră înălțimi prăpăstioase recunoscînd necontenit urmele vinatului. In zadar maralul își inmulțea cotiturile și minciunile, vînătorii il ocoleau necontenit și-i strîmtau retragerea. Către amiază cazacii zăriră coarnele cerbului într-un fel de spintecătură a muntelui; într-o parte era un părete de stîncă, de cealaltă parte o prăpastie, așa încît era cu neputință sălbăticiunii să scape.

Cînd cei doi vînători apărură, cerbul începu a face sărituri neregulate printre stînci, la o depărtare cam de patru sute de pași. Cazacii își grăbiră umbletul și-și pregătiră puștile. Dintr-odată maralul se opri dînd semne de spaimă, răsucindu-se în loc, ca și cum ar fi vrut să se intoarcă asupra vînătorilor. Înțelegînd că înaintea maralului trebuie să se afle o fiară, poate un tigru, vînătorii nu se folosiră de puști și urmară a sui poteca. Cerbul, din ce în ce mai înfricoșat, șovăia între inaintare și retragere, cînd dintr-odată doi urși se repeziră asupra lui.

In clipa aceea maralul făcu o săritură uimitoare pe deasupra prăpăstiei, căzînd dincolo pe un colț de stîncă, la zece metri depărtare. Unul dintre urși, sărind și el, se prăvăli în adîncime; al doilea urs, oprit in marginea prăpăstiei, mormăia cu turbare. Vînătorii înaintară; cînd fură la treizeci de pași, fiara se ridică în două labe mormăind, dar un glonte îl prăvăli și pe el în adîncime. Maralul, în picioare pe stînca lui, privea fără frică pe cei doi vînători. Cazacii se opriră un timp, admirîndu-i coarnele. Prețul unui asemenea trofeu valora cel puțin cît solda anuală a cinci cazaci ai majestății sale țarului. Totuși vînătorii nu ridicară puștile asupra lui, însemnară numai locul căderii ursului și se retraseră.

A doua zi cazacii se întoarseră ca să caute urșii. Constatară cu bucurie că cerbul făcuse înapoi săritura și scăpase. Căutară și găsiră urșii în rîpă la o sută cincizeci de metri adîncime.

Cînd se întoarseră la tovarășii lor și povestiră întîmplarea, descrierea cerbului apăru atît de minunată tuturor, încît îi rămase numele de împărat al maralilor.

Doamna Atkinson relatează, in memoriile ei, o altă anecdotă interesantă.

In valea rîului Bascan, exploratorii fură surprinși de o furtună, tovarăș obișnuit și destul de neplăcut în acei munți. Inspăimîntat de tunete și de mugetul vîntului, un pui de maral veni să-și caute scăpare într-o iurtă. Kirghizii îl împresurară ca să-l prindă, dînd strigăte și țipete; vătuiul apucă iar spre munți, alungat de altă spaimă; cazacii încălecară și îl urmăriră ajungîndu-l într-un cotlon al muntelui, unde-l prinseră. Cînd îl aduseră la corturi, puiul de cerb era în bună stare. Il puseră pe picioare și il prezentară doamnei Atkinson.

Lăsînd pe Alatau adormit, soția exploratorului veni la cazaci să vadă vătuiul; îi admiră formele elegante și-l mîngîie pe ochii înlăcrămați.

Ceru să i se aducă lapte, pe care i-l oferi ea singură; însă vătuiul întoarse într-o parte botișorul negru.

— Poate i-ar plăcea mai bine să fie liber, zise doamna Atkinson, vă rog să-i dați drumul.

— Avem să-i dăm drumul, încuviințară rînjind cazacii, după ce mama lui are să vie aici să-l caute și noi avem s-o prindem.

Inima de mamă a doamnei Atkinson suferea văzînd starea de înfricoșare a puiului de maral. Gîndindu-se care ar fi cel mai bun mijloc să-l elibereze, recurse la o stratagemă nevinovată.

Aduse din cortul ei cîteva panglici albastre și, spre marea petrecere a kirghizilor și cazacilor, le petrecu pe după gîtul vătuiului. Pe cînd călătorea îi punea această podoabă care contrasta plăcut cu blănița lui, vătuiul întoarse spre dînsa ochii lui blînzi. Doamna Atkinson îl priponi de o altă panglică și, înainte de a se retrage, îl sărută și tăie pe furiș priponul cu foarfecele. Indată ce ieși ea, se auzi în depărtare mugetul deznădăjduit al cerboaicei și în aceeași clipă vătuiul scăpă din iurtă și fugi în munte.

Cazacii încălecară și-l urmăriră iar, dar nu-l mai putură prinde. Glasul mamei călăuzi pe pui înspre potecile înalte.

După o lună, doamna Atkinson avu o mare bucurie auzind de la nomazii acelor locuri că a apărut în munți o cerboaică cu un vițel împodobit, ceea ce era pentru ei o adevărată minune. Așa încît nomazii nu îndrăzneau să prigonească pe cerboaică din pricina vițelului.

Cazacii încercau să încredințeze pe nomazi că vătuiul poartă la gît panglicile doamnei Atkinson, însă nomazii rîdeau și nu voiau să creadă cu nici un preț asemenea minciună.

IEȘIREA LUI GHINGHIS-HAN

Fortul Kopal era post înaintat rusesc, în vremea cînd Atkinson explora acele regiuni. Nu mult după aceea Țarul-Alb și-a întins domnia asupra munților și deșerturilor unde trăiau nomazii. Urmașii lui Ghinghis și Timur, pentru o sabie ori o medalie, au acceptat, cel puțin nominal, stăpînirea rușilor.

Din frămîntările nomazilor, acum șapte sute cincizeci de ani, s-a ridicat acel mare războinic care a cuprins aproape întreg pămîntul cunoscut atunci și care a insuflat omenirii o groază ce nu s-a stins încă.

Ghinghis-han a fost pentru strămoșii noștri de odinioară împăratul căpcăunilor. In cursul vieții lui, celelalte neamuri ale lumii i-au dat felurite nume: Omorîtorul cel mare de oameni, Harapnicul lui dumnezeu, Războinicul desăvîrșit, Stăpînul tronurilor și coroanelor.

Inaintea lui, Asia Centrală trimesese alți soli sîngeroși Europei. Intre repetatele izbucniri ale acestor nomazi pe care i-a cercetat Atkinson, aceleași acalmii i-au redus la viața obișnuită pe care o descrie călătorul. Aceeași și aceeași viață necontenit oscilatorie a fost și

înainte de Ghinghis-han; aceeaşi viaţă neschimbată este şi astăzi* în Asia Centrală. Misterul din care a ieşit înfricoşatul Ghinghis rămîne permanent închis, asemănător cu al stihiilor care repeă şi azi ca în trecut aceleaşi trombe neexplicabile în aparenţă în deşerturile de nisip.

Acum şapte sute cincizeci de ani, dintre nomazii care trăiau exact aceeaşi viaţă pe care ne-o descrie Atkinson, a izbucnit ca un meteor Ghinghis.

Noi europenii învăţăm în şcoli numele unor cuceritori între care socotim ca cei mai mari pe Alexandru Macedon, Cezar şi Napoleon.

Ghinghis-han a fost un cuceritor cu mult mai presus decît aceştia. După cum îl caracterizează Harold Lamb, e greu să aplicăm lui Ghinghis măsurile obişnuite. Cînd Ghinghis înainta cu hoarda lui, socoteala pămîntului pe care-l acoperea, îl străbătea, îl bătea şi-l cucerea trebuia făcută nu în kilometri, ci în grade de latitudine şi de longitudine. Oraşele pe care le întîlnea în cale erau de cele mai de multe ori rase de pe faţa pămîntului; fluviile erau întoarse din cursul lor, pustiile se populau de fugari, cîmpiile erau acoperite de morţi şi, după trecerea lui, în locuri mai înainte populate, rămîneau în viaţă numai lupii şi corbii.

Această distrugere a vieţii umane înfricoşează gîndirea. Nici ultimul război nu poate face să pălească aureola de sînge care a încununat pe acel şef al nomazilor.

Ghinghis a jurat, se zice, pieirea lumii, şi mai ales a lumii civilizate.

Ieşirea lui nu s-a făcut în numele unei credinţe sau a unui ideal. Războaiele pe care le-a purtat hoarda n-au ţintit un scop. Argumentul lui Ghinghis a fost acelaşi ca al vîrtejurilor pustiitoare.

Ridicarea nomazilor a fost fără îndoială în legătură cu viaţa lor aspră, cu foamea, cu setea, cu iernile groaznice, cu căldurile excesive, cu neliniştea necurmată în căutarea unui popas tihnit pe care niciodată nu-l găsesc şi nu-l vor găsi.

Precum arată Atkinson, tribul e în funcţie de herghelie şi turmă. Ca să poată hrăni herghelia şi turma, tribul se mişcă pe întinderi nesfîrşite pentru păşune şi apă.

Dintr-o margine a pustiului, nomazii trebuie să treacă pînă-n capătul celălalt al unor vaste întinderi, în munţii Alatau, la tomnatic.

De la lacul Baikal pînă la frontiera Chinei, hoardele acestea nu au alt scop în cursul generaţiilor decît să găsească popas şi păşune.

Viaţa lor şi politica lor nu urmăresc altceva. Civilizaţia lor preistorică stă de milenii într-aceeaşi etapă; aparatul digestiv singur comandă destinul lor.

Cînd iernile cumplite, cu patruzeci şi cincizeci de grade de frig, îi istovesc de foame, cînd vitele lor mor, cînd soarele primăverii străluceşte în ochi hulpavi şi flămînzi, instinctul de conservare îi face să pornească acele expediţii de pradă care se numesc „baranta" şi starea aceasta de război pentru hrană e normală la echinocţiul Învierii, din veacurile cele mai vechi.

---

* „Astăzi", adică în 1936, cînd a apărut pentru prima oară lucrarea de faţă (N. E.)

Pentru seminţiile acestea asuprite de călduri, secete, geruri şi lipsuri, într-o regiune în care imensitatea pustiei şi a munţilor e covîrşitoare, în care meteorii şi furtunile sînt elemente de spaimă şi distrugere, pentru asemenea seminţii lumea aşezată şi bogată, China sau Europa, nu poate să fie decît obiect de pizmuire, lăcomie şi ură.

Lingă explicaţiile acestea, taina lui Ghinghis-han rămine totuşi neexplicată. Predecesorii săi, Atila sau Alaric, au fost nişte aventurieri redutabili rătăcind fără scop; pe cînd Harapnicul lui dumnezeu, Ghinghis, a fost recunoscut şi ca războinic desăvîrşit şi Stăpîn al tronurilor. Ghinghis a fost un simplu nomad neştiutor de carte, vînător şi păstor; rămas orfan în vîrstă fragedă, drepturile lui de şef nu se întindeau decît asupra a şapte căruţe. Forţa lui s-a manifestat mai întîi în înmănunchiarea triburilor răzleţe. După aceea geniul lui a covîrşit, în expediţii militare memorabile, talentele tuturor generalilor cunoscuţi. Acest primitiv ignorant a redactat după aceea un codice de legi pentru cincizeci de popoare.

Pentru europeni, Napoleon pare să fie cel mai strălucit general. Însă nu putem uita, adaogă Harold Lamb, că acest mare general a abandonat o armată în Egipt şi a părăsit sfărîmăturile altei armate în troienele Rusiei, pentru ca să ajungă în urmă la căderea răsunătoare care se chiamă Waterloo. Imperiul pe care l-a creat el s-a risipit îndată, codul lui a fost sfîşiat, fiul său a fost desmoştenit încă pe cînd el trăia la Sfînta Elena. Este în toate acestea ceva teatral.

Sîntem obligaţi să acordăm mai multă favoare în aprecierile noastre marelui Alexandru Macedoneanul, adolescent îndrăzneţ şi victorios. Numai acesta poate suporta comparaţia cu Ghinghis. Alexandru: zeu tînăr, înaintînd cu falanga lui spre soare-răsare şi ducînd cu el binefacerile culturii greceşti.

Şi Alexandru şi Ghinghis stăruiesc în legendele seminţiilor Asiei. Dar după moartea lui Alexandru, generalii greci au lichidat curînd cuceririle strălucitului lor stăpîn. Pe cînd Ghinghis a statornicit o autoritate absolută din Armenia la Coreea şi de la Tibet la Volga, pe care a lăsat-o moştenire fiului său, iar Kubilai-han, nepotul său, stăpînea încă jumătate de lume.

Iată ce cuvinte cuprindea sigiliul înfricoşatului cuceritor:

„În cer, Ha-han. Puterea lui Dumnezeu pe pămînt. Puterea împăratului neamului omenesc".

RIDICAREA MONGOLILOR

Ghinghis-han s-a născut cătră sfîrşitul veacului al XII-lea (1160). Numele lui cel dintăi şi cel adevărat a fost Temugin. Viaţa lui de copil a început aşa cum am văzut în descrierile lui Atkinson şi ale altor călători. Orice copil mongol este destinat prin naştere răbdărilor îndelungi şi suferinţii. Vara, umbla uns cu humă pe tot trupul, prăjindu-se la soare; iarna, uns cu seu, se ghemuia subt zdrenţe în cort, muşcat de geruri cumplite. La foc sau la ospăţ locurile cele mai bune le ocupau bărbaţii; copiii tremurau la margine; a tremurat şi el cu ceilalţi copii, bătîndu-se cu cînii de la oasele aruncate. La cinci ani era călăreţ desăvîrşit şi putea trage cu arcul. Mongolii au picioarele strîmbe de călărie şi umblă cu greu pe pămînt; starea lor na-

turală e călare; de aceea sînt cei mai buni călăreţi din lume. Temugin a urmat soarta tuturor copiilor din seminţia lui.

Tatăl lui a fost şef şi Temugin a rămas de tînăr orfan.

După moartea tatălui său, Iesukai îl învăţase rînduiala luptei şi a vînatului, făcînd din el un flăcău îndrăzneţ şi voinic.

Tribul rămas subt ascultarea unui băiat de paisprezece ani părea sortit să fie sfărîmat cu desăvîrşire de către alte grupe de nomazi.

Targutai, han al oamenilor cu ochii cenuşii, vestise chiar că se socoate stăpîn peste Gobi şi chemase subt ascultarea sa pe mulţi dintre oamenii lui Iesukai. Ca să-şi îndeplinească hotărîrea, Targutai începu, în pustie, vînătoarea împotriva tînărului han mongol.

Temugin s-a arătat viteaz şi neînduplecat în această luptă negală. A fost prins şi osîndit; a scăpat totuşi desfăşurînd o energie înfricoşată, regăsindu-şi partizanii şi apărîndu-se necontenit; necontenit mişcîndu-se şi punîndu-se la adăpost în întinderile acelea nesfîrşite.

Încet-încet străşnicia lui impuse multor războinici şi aduse în jurul său unele din triburile risipite ale mongolilor. De mai multe ori rănit, deseori fugar, tînărul han ieşea din încercări şi nenorociri tot mai oţelit pînă ce, organizîndu-şi în chip dibaci hoarda, care acum ajunsese să numere treisprezece mii de războinici, putu da prima bătălie împotriva vrăjmaşilor lui.

Asupra lui, disputîndu-i dreptul de păşune în regiunile îmbielşugate ale stepei, veneau treizeci de mii de taigiuţi, comandaţi de Targutai.

În asemenea împrejurare alţi nomazi ar fi soluţionat conflictul prin fugă, abandonînd turmele şi îndurînd şi spîrcuirea celor întîrziaţi din bejenie. Temugin însă se hotărî să facă faţă primejdiei. Porunci războinicilor săi să se grupeze subt tuiurile subt care erau încadraţi, şi-i orîndui în linie de escadroane. O aripă a cavaleriei lui o sprijini pe o pădure; la capătul celeilalte aripi făcu o întăritură adunînd toate căruţele, pe care mongolii le numesc „kibitka", în patrat. În această întăritură grămădi vitele, femeile şi copiii. Aceştia din urmă erau înarmaţi cu arcuri.

Cei treizeci de mii de duşmani înaintaseră pînă la valea din preajmă. Se aflau desfăşuraţi în escadroane de cîte cinci sute în cinci rînduri de cîte o sută de călăreţi.

Primele două rînduri purtau armură: platoşe grele de fier găurite şi legate cu curele; căşti de fier sau de piele lăcuită în boldul cărora fluturau cozi sau coame de cal. Şi caii erau împlătoşaţi cu piele la piept şi coaste.

Călăreţii purtau scuturi rotunde şi suliţi împodobite cu mănunchiuri de cozi şi coame.

Călăreţii în armură se opriră, lăsînd să treacă înainte pe cei îmbrăcaţi mai uşor, numai cu piele, şi înarmaţi cu suliţi scurte şi arcuri. Această cavalerie uşoară se învălui asupra mongolilor aruncînd săgeţi şi proteguind înaintarea cavaleriei grele.

Războinicii lui Temugin, înarmaţi şi echipaţi la fel, răspunseră atacului trimeţînd şi ei săgeţi.

Îndată după această hărţuială, călăreţii uşori se retraseră şi cei greu împlătoşaţi porniră în goană la atac.

Aici interveni geniul lui Temugin. El își alcătuise hoarda în duble escadroane, grămezi de o mie pe o adîncime de zece rînduri. Deși el nu avea decît treisprezece unități și taigiuții șaizeci, năvala formațiilor lui mai adînci, pe acest front îngust, opri pe dușmani și risipi pe cei din fruntea coloanei.

Îndată după această primă izbitură, escadroanele lui năvăliră cu mai multă putere împungînd și săgetînd, în felul cum înaintează sunînd învolburat marile vîrtejuri din pustiul Gobi.

Fiecare unitate a lui Temugin se mișca și se bătea separat, risipindu-se o clipă și adunîndu-se iar, trecînd de la un loc la altul, zdrobind, urmărind.

Luptă dură pînă-ntr-amurg. Temugin repurtă o biruință desăvîrșită. Șase mii de dușmani căzuseră ; șaptezeci de șefi fură aduși în fața lui cu săbiile și armurile spînzurate de gît.

Unele povești chineze arată că tînărul han mongol a poruncit să fie fierți de vii cei șaptezeci de prinși.

Din această clipă a biruinții, Temugin-han avea dreptul să poarte cu mîndrie buzduganul de fildeș, semnul conducătorului de oameni și oști.

Dorința lui de stăpînire se dezvoltă necontenit adunînd împrejurul său triburile nomazilor.

De la început ideea lui de cucerire n-avea un caracter politic. Concepția lui de putere era cu totul materială. Pentru dînsul forța însemna a doborî pe dușman, a preface stîncile în pulbere, a întoarce cursurile de apă, a aduna turme și herghelii.

Războinicii din pustie începură a se îngrămădi sub stindardul lui cu nouă cozi de yak.

El le-a așezat această lege desăvîrșită :

Poruncă tuturor oamenilor să creadă într-un singur dumnezeu, care dă moarte și viață după plac și care are nesfîrșită putere.

Ascultare absolută hanului.

Oprelişte războinicului mongol de a minți, de a fura vita semenului său, de a-și părăsi semenii în timpul luptei, de a se depărta de tuiul său.

Moarte spionilor, sodomiților, martorilor falsi.

Aceste alineate sînt numai o parte din Yassa, legea pe care tînărul han a dat-o mongolilor.

Disciplina înfricoșată pe care acest mare șef a impus-o poporului său n-a mai fost poate realizată de un alt stăpînitor de noroade.

O căpitenie mongolă care comanda o oaste la mii de kilometri depărtare de Hanul cel Mare, putea primi o poruncă, printr-un curier, să se înfățișeze înaintea domnului său fără întîrziere și pleca imediat, știind ce-l așteaptă. Se înfățișa ca să primească fără murmur moartea. Își pleca fruntea și călăul îi reteza capul.

În vremuri de lipsă, în împrejurări grele, după zile de foame și sete, nici un oștean n-a îndrăznit vreodată să murmure în timpul campaniilor lui. Desfătarea în ospețe și beții le era îngăduită, însă cearta în asemenea împrejurări era lovită de pedeapsa cea mai crudă.

Vrednicia la război constituia singura onoare ; în zilele de pace căpiteniile nu primeau de la ceilalți războinici mongoli semne servile

de respect. Respectul cel mare care-l datorau mongolii şefilor lor era ascultare oarbă, mai cu samă în războaie.

Desăvîrşit leali faţă de semenii lor, subt pedeapsa morţii, mongolii aveau dreptul să fie perfizi şi vicleni faţă de străini.

Un cronicar relatează cuvintele pe care viitorul mare cuceritor le-a rostit la Deligun-Bildak, în adunarea războinicilor numită kuriltai, subt semnul puterii lui alcătuită dintr-un tuiu cu nouă cozi albe de yak:

— O voi, războinici, care veţi împărtăşi cu mine binele şi răul, care veţi avea faţă de mine credinţă tare ca stînca, să ştiţi că aveţi nume de mongoli şi vreau ca să vă ridicaţi în putere deasupra tuturor seminţiilor pe acest pămînt.

Şi înainte de Ghinghis se mişcaseră din cînd în cînd populaţiile acestea nestatornice din pustie, lovind cînd spre miazăzi, cînd spre apus. Împotriva lor ridicase Împărăţia chineză zidul cel mare. Temugin, evocînd în faţa războinicilor săi bogăţiile lumii către care el se pregătea să-i îndrepte, pe de o parte îi incînta, înflăcărîndu-le imaginaţia, şi pe de altă parte îi frămînta în disciplină de fier.

— Nu-i îngăduit nici unui războinic al hoardei să-şi părăsească tovarăşii; nu-i îngăduit nici unui soţ din grupul de zece să lase în urma sa un rănit dintre cei nouă soţi ai săi. Cît stă sus tuiul, luptătorul trebuie să ţie sus suliţa; nici un războinic nu trece la pradă înainte de a fi dat semn căpitenia.

Astfel Temugin-han şi-a alcătuit acea hoardă uriaşă şi neînfrîntă de trei sute de mii de călăreţi în afară de herghelii, convoiuri şi slujitori, cu care din an în an, metodic, cu înţelepciune şi putere, şi-a întins cuceririle în Asia şi Europa.

ÎMPĂRĂŢIA DE AUR

Dincolo de zidurile cele mari, se aflau chitaii alcătuind Împărăţia Chinei, adică Împărăţia de Aur. Aceşti chitai erau tot de seminţie mongolă, dar intraseră de mult în viaţa statornică, aşezînd o civilizaţie care dura de trei mii de ani. Ca să întemeieze viaţă statornică şi civilizaţie, chitaii de odinioară fuseseră nevoiţi să lepede libertatea şi egalitatea vieţii nomade, orînduind poporul în categorii sociale: sclavi, plugari şi meşteşugari, negustori şi războinici, mandarini şi prinţi. Împărăţia era irigată, plină de grădini şi ogoare, populaţia deasă, cetăţile mari şi înfloritoare; conducătorii uitaseră vechea virtute şi duceau o viaţă de huzur şi tihnă. Confucius dăduse marei Împărăţii de Aur o delicată rînduială morală; mandarinii învăţaţi se îndeletniceau cu literele, filozofia şi cetirea stelelor.

Ca şi în vremurile de mai tîrziu, într-al doisprezecelea veac, nomazii erau nominal supuşi Împărăţiei de Aur. Cînd puterea suverană era destul de tare, mongolii închinau tribut împăratului. Cînd împărăţia n-avea destul prestigiu, hanii nomazi primeau daruri de la împărăţie, cu alte cuvinte tribut. Uneori împăratul cerea contingent de călăreţi hanilor din pustiul Gobi.

În epoca de ridicare şi întărire a lui Ghinghis-han, acesta socoti nimerit să trimeată un tuman de călăreţi, ca să sprijine o expediţie

a împăratului. Şefii tumanului se întoarseră la han cu ştiri felurite asupra forţelor militare chineze, asupra cetăţilor, drumurilor şi poziţiilor strategice. În pregătirile pe care le făcea întru atingerea ţelului său, Ghinghis-han avea nevoie de asemenea informaţii.

Întru acelaşi scop, Ghinghis îşi eliberă flancurile, cum se spune în termeni militari, încheind alianţe cu prinţii din China-Septentrională, biruiţi şi supuşi de către marele împărat; de asemenea cu regii hoţi şi prădalnici din Tibet. Unii erau la răsărit, alţii la apus. Ajutorul- lor fiindu-i asigurat, Ghinghis-han hotărî primele pipăiri către zidurile cele mari împărăteşti, aşa de groase încît puteau să umble pe ele alături şase călăreţi.

Murind împăratul cel bătrîn al chitailor, veni la tron Vai-Vang, prinţ incapabil.

Ghinghis hotărî să rupă pacea şi trimese noului împărat un mesagiu pe care-l rumega de treizeci de ani, de cînd îşi pregătea în pustie războinicii.

„Dacă Împăratul de Aur doreşte să fie prietin cu noi, îi îngăduim să guverneze împărăţia subt ascultarea noastră; dacă doreşte război, ne vom bate pînă ce unul dintre noi va cădea".

Ambasadorul chinez duse la Ien-King, capitala de atunci a împărăţiei, pe locul Pekinului de astăzi, mesagiul lui Ghinghis-han.

Vai-Vang şi înţelepţii săi mandarini discutară mult cuvintele hanului din pustie, pe cînd mongolii fabricau zi şi noapte fără încetare săgeţi.

Prima invazie a nomazilor peste zidul cel mare a avut loc în 1211.

Întăile detaşamente ale hoardei, plecate din vreme, se compuneau din spioni şi din războinici care trebuiau să prindă şi să aducă limbă. După aceste prime detaşamente, urmară grupe mici de infiltraţie care, după ce intrară pe teritoriul chinez, se risipiră cîte doi împungînd cît mai departe aşezările împărăţiei. În urmă, sosea avangarda compusă din treizeci de mii de războinici. Fiecare războinic avea cel puţin un cal de rezervă. Trei căpitani vestiţi comandau oastea aceasta: Mukuli, Şepe-Noion şi Subotai.

În strînsă legătură cu avangarda, prin curieri, urma grosul hoardei. Centrul, o sută de mii de călăreţi, era subt comanda directă a lui Ghinghis. Aripa dreaptă şi aripa stîngă numărau şi ele cîte o sută de mii de războinici.

În jurul său Ghinghis avea o gardă de o mie de oameni dintre cei mai viteji, călări pe cai negri.

Această primă năvălire pricinui o tulburare adîncă în Împărăţia de Aur. Armatele împăratului Vai-Vang fură bătute, însă cetăţile se ţinură cu tărie.

În apropierea iernii, hoarda se retrase, ca să se întoarcă iar în anul următor. A doua şi a treia campanie, în care Ghinghis-han fu rănit destul de grav, fură urmate de a patra, cu o îndărătnicie nemaipomenită, pînă ce slăbăciunea fericitei Împărăţii de Aur se dizolvă în anarhie. Trupe şi comandanţi trecură de partea nomazilor, ca să aibă drept la pradă. Împăratul fugi către miazăzi lăsînd totul în pă-

răsire. Mandarnii apărară cu cinste împărăția atît cît putură, după aceea se supuseră Marelui Han, dorind pace după atita măcel și pradă.

Ghinghis hotări pe Mukuli guvernator peste Chitai, așeză alătu-rea de el pe prinții din Liao-Tung, aliații lui din răsărit, și plecă urechea către vorbele înțelepte ale mandarinilor:

— O! Slăvite Han, Impărăția de Aur ai cucerit-o, însă n-o poți cîrmui de-a călare.

A primit deci pe mandarini în slujba sa și i-a lăsat să călăuzească cu aceeași înțelepciune noroadele împărăției. Pe unii din ei i-a luat cu sine la Kara-Korum (Nisip Negru) în pustie, ca să-i aibă sfetnici în isprăvile pe care le plănuia asupra altor părți ale lumii.

In 1214, Ghinghis-han era în vîrstă de cincizeci și patru de ani.

ALINAREA VIJELIEI

Ha-Hanul, adică Hanul Hanilor, nu s-a mai întors niciodată la Chitai. A lăsat împărăția în sama lui Mukuli, însă știrile veneau necontenit la Kara-Korum și poruncile lui plecau necontenit din această cetate a pustiei, așa că nimic nu se făcea fără știința lui. Curierii umblau necontenit într-acolo și într-alte părți ale teritoriilor supuse mongolului; organizarea drumurilor era făcută așa încît alergătorii găseau cai odihniți la pichete din poștă în poștă, și veștile și poruncile străbăteau ca vîntul miile de kilometri.

La Kara-Korum nu erau nici palate, nici grădini; zările nu erau îmblînzite de păduri; nimic din ceea ce făcea desfătarea domnilor pămîntului nu moleșea inima lui Ghinghis. Luxul lui barbar se mărginea la un cort mai mare decît celelalte, de pîslă căptușită cu mătasă; aurul și nestematele, provenite din prăzi, erau grămădite în sipete. Caii împărătești aveau adăpost într-un grajd de ciamur, lux pe care nici odinioară nu-l cunoscuseră acești tovarăși ai mongolilor; însă aceștia erau un fel de boieri ai cailor, deoarece îi încăleca numai hanul. În cortul împărătesc, subt perdele de purpură, ședea hanul pe tron de aur. La picioarele lui, jos pe covor, sta soția lui cea dintăi, mama celor patru copii moștenitori ai împărăției. Numele ei era Burta și era tovarășă credincioasă din cea dintăi tinerețe. Feciorii hanului îndeplineau slujbele cele mari. Ințelepții chitai erau sfetnicii lui. Urhanii intrau slobod la marele lor stăpîn. Războinicii de rînd, oaspeții de departe, neguțătorii străini trebuiau să dea dovada celui mai înfricoșat respect, cu un protocol de închinăciuni și îngenunchieri.

In preajma iurtei celei mari, reprezentanții feluritelor religii își așezaseră salașurile. Puteau fi văzuți, la Kara-Korum, creștini nestorieni, catolici, mahomedani, budiști și șamani mongoli. Ghinghis îi accepta pe toți, indiferent față de diferitele culturi; credința lui intimă era o stihie neagră a forței brutale; pentru el ideea de divinitate transcendentă spirituală era ceea ce e lumina pentru orbul din naștere.

In vremea aceea, dincolo de bariera cea mare de munți care desparte Mongolia de turcomani și perși și care se chiamă Streșina-lumii — Tagdumbaș — se aflau împărățiile puternice ale Islamului. Civilizația turco-arabilor ajunsese la o strălucire deosebită, pătrun-

zind prin nordul Africii pînă în Spania. Războinici vestiți și aprigi, musulmanii iubeau petrecerile și desfătările, lenea și vițiul în felurite forme; își aveau clădite statele pe regim despotic și pe sclavie, pe arbitrariu și concusiune. Curțile lor magnifice, părăzile lor somptuoase, grădinile suspendate, hainele minunate, armurile aurite, toate se armonizau cu cerul strălucit, clima blîndă, peisagiile încîntate și pămîntul îmbielșugat. Urmașii marelui Harun-al-Rașid, necontenit victorioși, se aflau în pragul Europei și se pregăteau să dărîme Impărăția Bizantină.

Dincolo de zidul cel mare Tagdumbaș, stăpînea Ala-Eddin-Mohamed, Șah de Kvarezm. Solii și spionii lui Ghinghis ajunseră pînă la el. După ce toate informațiile necesare fură adunate la Kara-Korum, nu-i trebui bătrînului han decît un pretext ca să înceapă o campanie asupra acestei părți a lumii, complet necunoscută pînă atunci mongolilor.

Cu ce scop?

— Bucuria mea, spusese cîndva Ha-Hanul, este să zdrobesc pe dușmani, să-i văd sub picioarele mele, să le iau caii și bogățiile și să ascult după aceea cum se bocesc muierile lor.

In 1219, Ghinghis-han a realizat cu marea lui hoardă, un marș strategic care și astăzi pare o imposibilitate. Două sute cincizeci de mii de războinici au fost duși de la Baikal și din stepe, peste streșina lumii pînă în Persia — trei mii de kilometri în linie dreaptă, prin pustiul de nisip și prin pustiuri de piatră înălțate pînă la cer. Mulțimea aceasta de războinici trebuia să inainteze, să se aprovizioneze și să ajungă în bună stare într-o țară necunoscută. In Tagdumbaș războinicii au trebuit, in mijlocul verii, să-și spargă drumul prin ghețuri. Cînd au trecut pe clina vestică, au trebuit să taie pădurile și să facă poduri peste prăpăstii. Ha-Hanul încălecase și el ca să se ducă să puie piciorul pe grumazul dușmanului.

Războiul acesta a fost lung, greu și cumplit. Mongolii au înfruntat toate suferințile și toate greutățile și, după repetate lovituri, au ajuns să roadă, să desfacă și să sfărîme cele mai puternice armii ale orientului musulman.

Buhara, Samarcand și toate cetățile fericite din ținuturile rodnice ale fluviilor celor mari pînă la Arabia și India trebuiră să se plece stăpînirii lui Ghinghis

Nu-i locul aici să dăm in amănunt fie greutățile campaniilor, fie îndîrjirea cumplită a hanului, fie tăria neinduplecată a războinicilor săi, fie peripețiile fără număr, bătăliile, asediurile cetăților, isprăvile romantice ale fiilor săi sau ale emirilor și șahilor răsăriteni. Oștile negre ale lui Ghinghis ajunseră pînă la Indus.

Unul dintre urhanii lui, vestitul Subotai Behadir, războind în altă parte a lumii, pe lîngă Marea Caspiei, ajunse in Europa. Mongolii dărîmară și incendiară, uciseră și prădară și in aceste locuri. Coloanele lor au ajuns la Dunăre, au trecut Carpații, și strămoșii noștri au păstrat crîncenă amintire despre acele năprasnice rostogoliri de oști. Călăreții lui Subotai au ajuns pînă în Polonia și Germania la hotarele Veneției, și de acolo, Subotai a trimis curieri către stăpînul său, închinîndu-i prăzi din această parte a lumii.

Astfel expediția fantastică a lui Subotai Behadir a adus în părțile noastre de lume așezările de mai tîrziu ale hoardei de aur în estul

european. Tătarii de dincolo de Volga și tătarii de Crim au fost în curs de veacuri spaima pașnicilor plugari și păstori de la Dunăre și Carpați.

În cortul lui cel mare de la Kara-Korum, Hanul primea aceste vești din marginea lumii apusene și alte vești din alte orizonturi, de la țărmul Oceanului Pacific, și altele de la hotarul Indiei; curierii veneau și plecau. Veneau de la mii de kilometri și se duceau cu porunci teribile la mii de kilometri. Toate poruncile acestea purtau mînia Ha-Hanului, fie împotriva feciorilor lui cu veleități de independență, fie împotriva urhanilor, fie împotriva noroadelor supuse. Nici o milă, nici o îngăduință — aceasta era legea lui. Domnea neguros și crîncen din cortul lui din pustie, hotărînd oarecum sfîrșitul lumii, cînd viața lui era aproape de stingere. Cînd a sunat ceasul destinului pentru el, a și început a viscoli, peste Kara-Korum și peste alcătuirea lui de forță trivială, nisipul uitării.

Kara-Korum nu mai este; nimeni nu mai cunoaște unde a fost mormîntul cuceritorului. Din toată această năprasnică furtună nu a rămas decît un nume de spaimă. Căci viața lumii nu se călăuzește prin ură și distrugere spre destinul ei ascuns, ci prin lumina inteligenței și iubire. Justificare în fața istoriei umane are numai puterea care, în scopurile ei finale, răspunde acestui comandament.

SFÎRȘIT

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin"

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare & editor Costin Teo Graur

i.m. Pompilu



Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacţiile Ştiinţă şi tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reuşit, cu multă dăruire, muncă şi cheltuială, aceşti entuziaşti.

Lor trebuie să le mulţumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecţie.

clandher
flash_gordon
aviligheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coolio
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email şi reparăm greşeala!)



Rugăm cititorii să ne trimită impresiile și sugestiile lor asupra lucrărilor publicate în colecția noastră pe adresa București, Raionul I. V. Stalin, Casa Scînteii, Piața Scînteii Nr. 1, Redacția revistei „Știință și tehnică". Telefon 7.60.10 int. 1571-1164.

Colecția „Povestiri științifico-fantastice" apare la 1 și 15 ale fiecărei luni, în 32 pagini, prețul de 1 leu exemplarul.

Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

Prețul abonamentelor:

3 luni	6 lei
6 luni	12 lei
1 an	24 lei

COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU